

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia. Työttömyyspäivärahan saamisen edellytyksinä olevaa palkansaajan työssäoloa ja ansioon suhteutettua päivärahan saamisen edellytyksenä olevaa vakuutusehtoa ehdotetaan pidennettäväksi. Työssäoloa koskevia säännöksiä ehdotetaan myös eräiltä osin täsmennettäväksi. Ehdotuksen mukaan ansioon suhteutettua päivärahaa maksettaisiin, jos henkilö on ollut vähintään 10 kuukauden ajan ennen työttömyyttä vakuutettuna työttömyyskassan jäsenenä ja vakuutettuna ollessaan täyttänyt työssäoloehdon. Työssäoloehto täyttyy, jos henkilö on 24 kuukauden pituisen tarkastelujakson aikana ollut yhteensä 43 viikkoa (10 kuukautta) sellaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vähintään 18 tuntia. Työssäoloehto olisi sama peruspäivärahassa ja ansioon suhteutetussa päivärahassa. Työssäoloehtoon voitaisiin lukea sellainen ajanjakso, jolta henkilö on saanut työvoimapolitiikasta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea, kuitenkin enintään 16 viikon ajalta. Koulutuksen hyväksilukemista koskevat säännökset olisivat kuitenkin määräaikaisia. Työssäoloehto, jonka täyttämällä ansiopäivärahan tai peruspäivärahan enimmäiskeston laskeminen aloitetaan alusta eli niin sanottu paluuehto, määräytyisi samoin perustein.

Ansiopäivärahan perusteena oleva palkka määrättäisiin ehdotuksen mukaan aina samalta ajanjaksolta, jolta työssäoloehto täyttyy. Jos päivärahan enimmäiskeston laskeminen aloitetaan alusta, olisi uusi päiväraha kuitenkin aina vähintään 80 % edellisestä päivärahasta.

Sovitellun päivärahan määräytymissääntöjä ehdotetaan muutettavaksi. Sovitellun päivärahan suojaosa eli se kuukauden tai 4 viikon tarkastelujakson aikana saatu ansio, jolla ei ole ollut vaikutusta työttömyyspäivärahan

määrään, poistettaisiin. Yhteensovitusprosentti ehdotetaan alennettavaksi nykyisestä 80 %:sta 50 %:iin. Soviteltua päivärahaa koskeviin säännöksiin ehdotetaan lisäksi edellä mainittuihin muutoksiin liittyviä ja eräitä täsmennyksiä.

Työttömyyspäivärahan omavastuuaikaa koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi. Omavastuuaika edellyttäisi työttömänä työnhakijana oloa yhteensä 7 täyttä työpäivää vastaavan ajan kerran työttömyyspäivärahakauden enimmäiskestoa kohden. Työsuhteen päättyessä maksettu lomakorvaus vaikuttaisi jatkossa työttömyyspäivärahaan estävästi siten, että päivärahaa ei maksettaisi siltä ajalta, jolle maksettu lomakorvaus voidaan jaksottaa henkilön vakiintuneena pidettävän palkan perusteella.

Niin sanottua lisäpäiväraha-oikeutta koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että ikäraja, jonka jälkeen henkilölle, jonka päivärahan enimmäismaksuaika ei ole täyttynyt, voidaan maksaa työttömyyspäivärahaa 60 ikävuoteen saakka, nousee nykyisestä 55 vuodesta 57 vuoteen.

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annetaan hallituksen esitys laiksi työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muun muassa, että ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevilla, ammatillista koulutusta vailla olevilla 20-24 vuotiailla olisi oikeus työmarkkinatukeen, mikäli heille ei ole kyetty järjestämään mahdollisuutta osallistua koulutukseen tai muuhun laissa säädettyyn toimenpiteeseen.

Lainmuutokset, joista osa liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen, on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1997 alusta. Säännökset, joiden mukaan työvoimakoulutusta voidaan lukea työssäoloehtoon, ovat tarkoitettut olemaan voimassa vuoden 1998 loppuun.

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Työttömyysturvajärjestelmän kokonaisvaltainen uudistaminen on ollut esillä ja erias- teisessa valmistelussa lähes koko 1990-lu- vun. Järjestelmässä on toteutettu viime vu- sina sinänsä laajoja rakenteellisia muutoksia, kuten esimerkiksi työmarkkinatuen käyttöön otto. Näiden muutosten taustalla on ollut pääosin työttömyyden ja siitä aiheutuvien menojen voimakas kasvu. Muutoksille aset- tuissa tavoitteissa on onnistuttu vain osittain.

Työttömyyden rakenne on viime vuosina muuttunut entistä vaikeammaksi, kun pitkä- aikaistyöttömyys ja erityisesti ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien määrä on voimakkaasti kasvanut. Osaksi työttömyyden rakenteen muuttuminen on johtunut myös siitä lainsää- dännöstä, jonka avulla työttömyydestä ai- heutuvia taloudellisia menetyksiä on korvat- tu. Toimeentulon turvaamisessa nykyinen järjestelmä on pääosin toiminut. Lainsäädän- tö on kuitenkin joissakin kohdin johtanut siihen, että passiivisuus on pitkälläkin täh- täyksellä kannattavampaa kuin lyhytaikainen työllistyminen tai osallistuminen työmark- kinakelpoisuutta parantavaan toimintaan. Yhteiskunnan taloudellisen tuen rakenne on painottunut liiaksi passiiviseen toimeentulo- turvaan aktiivisten työllistymismahdollisuuksien parantamiseen tähtäävien vaihtoehtojen sijasta.

Nyt ehdotettavilla muutoksilla pyritään erityisesti vähentämään ansioon suhteutetun työttömyysturvan työmarkkinoita ohjaavia vaikutuksia. Muutosten keskeinen lähtökoh- ta ja vaikutus on se, ettei niiden työttömien asema heikkene, jotka ovat työnhakijoina pyrkimässä työmarkkinoille tai parantamassa työmarkkinavalmiuksiaan. Siten esimerkiksi työttömyysaikana lyhytaikaisen työn tekemi- nen verrattuna kokonaan työttömän päivära- haan on aikaisempaa tuntuvasti kannatta- vampaa. Työttömyysturvan hyväksikäyttö- mahdollisuuksia sen sijaan pyritään vähentä- mään.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Työssäoloehto

Työttömyyspäivärahan - sekä peruspäivä-

rahan että ansioon suhteutetun päivärahan - saamisen edellytyksenä on työssäoloehdon täyttyminen. Palkansaajien ja yrittäjien työ- säoloehto määräytyy eri tavoin. Työssäolo- ehdon tarkoituksena on osoittaa, että henkilö on ollut vakiintuneesti työmarkkinoilla ja saanut ansiotyöstä toimeentulonsa. Ansioon suhteutetun päivärahan erityisedellytyksenä on lisäksi vakuutusehdon täyttäminen eli henkilön tulee olla palkansaajakassan jäse- nenä vakuutettuna vähintään kuusi työttö- myyttä edeltävää kuukautta. Työssäoloehto on täytettävä sinä aikana, kun henkilö on työttömyyskassan jäsen.

Työssäoloehto täyttyy kun henkilö on 24 lähinnä edellisen kuukauden aikana (tarkas- telujakso) ollut 26 viikkoa sellaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vä- hintään 18 tuntia tai jonka työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittu- misjakson aikana ollut keskimäärin vähin- tään 18 tuntia viikossa ja palkka työeh- tosopimuksen mukainen tai, jollei alalla ole työehtosopimusta, paikkakunnalla makset- tavan käyvän palkan mukainen. Käyvän pal- kan käsitteen tulkinta on ollut epäyhtenäistä ja toisaalta mahdollistanut myös keinottelun työssäoloehto täytettäessä. Työaikajärjestel- lyiltään epätavallisilla työaloilla on asetuk- sella tarkemmin säädettyillä edellytyksillä poikettu viikottaisesta työaikaedellytyksestä.

Jos henkilö on sairauden, laitoshoidon, asevelvollisuuden, opintojen, lastenhoidon tai muun näihin verrattavan hyväksyttävän syyn johdosta estynyt olemasta työmarkki- noilla, voidaan työssäoloehdon tarkastelujak- soa vastaavasti pidentää. Pidentämiselle ei ole säädetty enimmäiskestoja. Käytännössä on tullut esille tilanteita, joissa yli 10 vu- den aikaa on pidetty hyväksyttävänä syynä olla poissa työmarkkinoilta, vaikkei henkilö tänä aikana ole maksanut vakuutusmaksuja palkastaan eikä ollut työmarkkinoilla.

Palkansaajan työssäoloehto on täytettävä uudelleen, jos henkilö on ollut poissa työ- markkinoilta ilman hyväksyttävää syytä yli kuusi kuukautta tai työskennellyt yrittäjänä yli 18 kuukautta. Työssäoloehto tulee hank- kia uudelleen myös päivärahan enimmäis- maksuajan täyttymisen jälkeen. Näissä tilan- teissa päivärahan perusteena oleva palkka on määriteltävä sen ajanjakson palkkatulosta, jona hän uudelleen on täyttänyt 16 §:ssä tar- koitetun työssäoloehdon.

Työttömyyspäivärahaa maksetaan enintään 500 päivältä neljän peräkkäisen kalenterivuoden aikana. Yhdenjaksoisena työttömyytenä tämä vastaa vajaata kahta vuotta. Enimmäismaksuajan laskeminen aloitetaan kuitenkin alusta, jos henkilö ennen päivärahaoikeuden päättymistä kahdeksan kuukauden tarkastelujakson aikana täyttää edellä kuvattun työssäoloehdon, mikä käytännössä edellyttää lähes yhdenjaksoista työtä, joka voi olla osa-aikainenkin. Useimmissa tilanteissa - erään selvityksen mukaan jopa neljässä viidestä - tämä niin sanottu paluuehto hankitaan työllistämistukityöstä. Ansiopäivärahaa maksetaan käytännössä tällöin useimmiten myös entisen suuruisena. Jäljempänä kuvatuista päivärahan perusteena olevan palkan määrittämisestä koskevista säännöksistä johtuen päivärahaa ei määritellä tästä paluuehdon täyttävästä työstä, jos työ ei kestä yli 27 viikkoa.

Työllisyysasetuksen muuttamisesta annetun asetuksen (273/95) mukaan työllisyysmäärärahoista voidaan myöntää työllistämistukea valtion talousarviossa olevan määrärahan rajoissa kunnalle, kuntayhtymälle ja muulle yhteisölle sekä yrityksille ja muulle työnantajalle työttömän työmarkkinoille sijoittumisedellytysten parantamiseksi. Tällöin henkilön työaika on palkanmaksukautta vastaavana ajanjaksona vähintään 85 prosenttia alan säännöllisestä työajasta. Työllisyysmäärärahoista voidaan myöntää henkilöstön palkkaukseen työllistämistukea enintään 10 kuukaudeksi kerrallaan. Oppisopimuskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun työsopimuksen perusteella työllistämistukea voidaan kuitenkin myöntää koko sopimuskauden ajaksi. Yritykselle myönnettävän tuen yleiset edellytykset ovat asetuksen 19 §:ssä. Työllisyysmäärärahoista suoritetaan valtion virastoille tai laitoksille työllistetyille maksettava palkka sekä työnantajan eläke- ja sosiaaliturvamaksu. Käytännössä työllistäminen työllistämistuen turvin on edelleen pääsääntöisesti toiminut kuuden kuukauden työllistämisyksiköinä.

Niin sanotuilla harmailla työmarkkinoilla tehtyä työtä ei voida lukea työssäoloehtoon. Tällaisen työn tunnusmerkkejä on esimerkiksi se, että työtä ei ole vakuutettu (työnantajan sosiaaliturvamaksu, eläkevakuutusmaksu, tapaturmavakuutusmaksu, työttömyysvakuutusmaksu sekä palkansaajan eläkevakuutusmaksu ja palkansaajantyöttömyysvakuutusmaksu) ja että verot ovat maksamatta.

Päivärahan perusteena olevan palkan määrittäminen

Ansioon suhteutettu päiväraha lasketaan henkilön vakiintuneen palkan pohjalta tai, mikäli palkkatulo on ollut kausiluonteista tai epäsäännöllistä, vuositulon kuukautta kohti lasketusta määrästä. Ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan perusteena olevan palkan määrittämisestä annetun asetuksen (754/84) 1 §:n mukaan laskemisen perusteena käytetään vakiintuneena pidettävää palkkatuloa, jota määrättäessä otetaan huomioon palkkatulot vähintään niin pitkältä ajalta, että henkilö on tänä aikana ollut 26 viikkoa sellaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vähintään 18 tuntia tai jonka työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumisjakson aikana ollut keskimäärin 18 tuntia viikossa.

Sanotun asetuksen 5 §:n mukaan, jos henkilö joutuu uudelleen työttömäksi 27 viikon kuluessa edellisen työttömyysjakson päättymisestä, päivärahan perusteena olevaa palkkatuloa ei määrätä uudelleen, jollei henkilö esitä perusteita sille, että uusien tulotietojen perusteella määräytyvä päiväraha ilman lapsikorotuksia olisi aikaisemmin maksettua päivärahaa 10 prosenttia korkeampi. Palkkatuloa ei myöskään määrätä uudelleen, jos henkilö on edellisen työttömyysjakson päättymisestä lukien toiminut päätoimisena yrittäjänä enintään 18 kuukauden ajan.

Osa-aikaeläkettä saavan henkilön oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan määräytyy osa-aikaeläkkeen alkamishetkellä vallinneen tilanteen mukaisesti. Sama koskee henkilöä, joka on saanut osa-aikaeläkettä välittömästi ennen ansioon suhteutetun päivärahan saamista. Osa-aikatyötä tehneen osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevan henkilön päiväraha lasketaan henkilön tekemän työn laskennallisen kokoaikatyön palkan pohjalta. Vaikka säännökset ovat erilaiset, on molempien säännösten tarkoituksena kuitenkin turvata se, ettei henkilön päiväraha määräytyisi osa-aikatyön palkan pohjalta. Jos henkilö on aikaisemmin vakuuttanut itsensä koko-aikatyötä tehdessään, tarkoituksena on, että päiväraha määräytyisi sen tulotason pohjalta, jota henkilö sai koko-aikatyön palkkana ja josta hän on itsensä vakuuttanut. Sekä osa-aikaeläke että osatyökyvyttömyyseläke vähennetään maksettaessa lain 27 §:n mukaisesti työttömyyspäivärahasta, koska kysymyksessä on lakisääteinen etuus.

Soviteltu päiväraha

Työttömyysturvalain soviteltua päivärahaa koskevia säännöksiä muutettiin vuoden 1994 alusta lukien siten, että työttömyyspäivärahan ja työttömyysajalta saadun ansiotulon yhteensovituksessa noudatetaan samoja perusteita riippumatta siitä, onko kysymyksessä osa-aikatyö, lyhytaikainen alle kuukauden kestävä kokoaikatyö, työajan lyhentämistä koskeva lomautus, sivutyö tai alkava vähäinen yritystoiminta.

Sovitellun työttömyyspäivärahan suuruus määräytyy lain 18 §:n 1 momentin mukaan siten, että päiväraha ja 80 prosenttia saadun tulon siitä osasta, joka ylittää 750 markkaa (suojaosa), voivat kuukaudessa yhteensä nousta määrään, joka päivärahana muutoin olisi voitu maksaa. Henkilöllä ei kuitenkaan ole oikeutta soviteltuun työttömyyspäivärahaan, jos hänen työaikansa kuukauden tarkastelujakson aikana ylittää neljä viidettä osaa alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta. Lyhennetyn työviikon ja työpäivän osalta työajan tarkastelujaksona on kalenteriviikko.

Soviteltuna päivärahana maksettavaa määrää rajoittaa myös se, että ansioon suhteutettua päivärahaa voidaan maksaa enintään niin paljon, että se mahdollisine lapsikorotuksineen ja työstä saatu tulo sovittelujakson aikana yhteensä ovat enintään 90 prosenttia ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevasta palkasta, kuitenkin vähintään niin paljon kuin henkilöllä olisi oikeus saada peruspäivärahaa.

Sovitellussa päivärahassa on oma enimmäismaksuaikansa. Lain 19 §:n 1 momentin mukaan soviteltua päivärahaa maksetaan enintään 150 täyden työttömyyspäivärahan suuruinen määrä ja vähintään 18 kuukaudelta. Soviteltua päivärahaa ei makseta pidemmältä kuin 24 kuukauden ajalta, vaikka 150 päivän enimmäismäärä ei olisikaan täyttnyt. Edellä tarkoitettuihin enimmäismääriin ei kuitenkaan lueta soviteltua päivärahaa, joka määräytyy sivutyön perusteella. Jos henkilö on työskennellyt yhdenjaksoisesti vähintään kuuden kuukauden ajan työssä, jossa työaika on alalla normaalisti sovellettavan kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajan pituinen, edellä mainitut laskentajaksoit aloitetaan alusta. Työttömyysturvalakia on kuitenkin väliaikaisesti muutettu siten, että sovitellun päivärahan maksamisen enimmäismäärät eivät ole väliaikaisesti kertyneet 1.7.1994

lukien. Väliaikainen lainmuutos on voimassa vuoden 1996 loppuun.

Lisäpäiväoikeus

Työttömyyspäivärahan 500 päivän enimmäismaksuajasta on säädetty poikkeus ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien osalta. Lain 26 §:n 2 momentin mukaan voidaan henkilölle, joka on täyttänyt 55 vuotta ennen 500 päivän enimmäismaksuajan täyttymistä, maksaa päivärahaa lisäksi enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana hän täyttää 60 vuotta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että henkilön tulee olla vähintään 53 vuoden ja kuukauden ikäinen työttömäksi jäädessään, jotta hänellä olisi oikeus edellä tarkoitettuihin lisäpäiviin tilanteessa, jossa työttömyys jatkuu yhdenjaksoisena.

Työttömyyseläkkeen ikäraja on 60 vuotta. Eläkkeen muita saamisedellytyksiä tiukennettiin vuoden 1994 alusta lukien. Edellytyksenä on, että henkilö on saanut työttömyyspäivärahaa edellä todetun enimmäismäärän ja että henkilö on eläketapahtumaa edeltäneen 15 kalenterivuoden aikana ansainnut työntekijäin eläkelain (395/61) 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä tai muuta siihen verrattavaa työ- tai virkasuhteeseen perustuvaa eläkettä yhteensä vähintään viisi vuotta. Lisäksi vaaditaan, että henkilöllä on eläketapahtuman sattuessa tai ensimmäisenä työttömyyspäivärahan lisäpäivänä oikeus niin sanottuun tulevaan aikaan. Tulevan ajan edun saamiseksi edellytetään, että viimeisestä työsuhteesta on kulunut enintään 360 päivää. Työsuhteen, johon tuleva aika voidaan liittää, tulee kestää ainakin lain vaatiman yhden kuukauden odotusajan. Mainittua 360 päivän jälkikarenssiaikaa voivat pidentää muun muassa työttömyys-, kuntoutus- ja sairauspäivärahapäivät.

Ostavastuu aika

Työttömyysturvalain 12 §:n 1 momentin mukaan työttömyyspäivärahaa maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa yhteensä viisi työpäivää enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana. Tältä viiden päivän omavastuuajalta ei makseta työttömyyspäivärahaa.

Ostavastuu aika katsotaan hankituksi myös, kun lyhennettyä työviikkoa tai osa-aikatyötä tekevän työntekijän 17—19 §:ssä tarkoitettua

työttömyysaikaa on kertynyt yhteensä viittä työpäivää vastaava aika. Omavastuuajkaan luetaan myös ne päivät, jotka henkilö työttömyyden alkamisen jälkeen on ollut työkyvytön saamatta siltä ajalta sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa tai muuta lakisääteistä korvausta taikka työnantajalta sairausajan palkkaa.

Omavastuu aika on voimassa sen kalenterivuoden loppuun, jona se on hankittu. Uutta omavastuuajkaa ei alkavan kalenterivuoden aikana aseteta esimerkiksi silloin, kun oikeus työttömyyspäivärahaan alkaa uudelleen 14 päivän kuluessa edellisen työttömyyspäiväraha-oikeuden päättymisestä tai silloin, kun henkilö on saanut työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea ja palaa uudelleen työttömäksi työnhakijaksi 14 päivän kuluessa edellä tarkoitettua etuuden päättymisen jälkeen.

Alkavaa kalenterivuotta koskevien säännösten toimeenpano on ollut hankalaa ja säännökset ovat aiheuttaneet muun muassa lomautusten järjestelyjä siten, ettei uutta omavastuuajkaa asetettaisi. Soviteltua päivärahaa koskevat, 1.1.1994 lukien voimaantulleet säännökset ovat kuitenkin lieventäneet työn vastaanottamisen vaikutusta uuden omavastuuajan asettamiseen.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Vapaaehtoinen työttömyysvakuutus (työttömyyskassajärjestelmä) on Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Muissa kehittyneissä teollisuusmaissa työttömyysvakuutus on yleensä järjestetty yleisenä tai pakollisena vakuutuksena, jolloin palkansaajat kuuluvat erikseen todettuja rajoituksia lukuunottamatta automaattisesti vakuutuksen piiriin.

Työttömyysvakuutusta täydentäviä turvamuotoja on Suomen työmarkkinatuen lisäksi voimassa muun muassa Ruotsissa (käteinen työmarkkinatuki, kontant arbetsmarknadsstöd eli KAS), Saksassa, Ranskassa, Hollannissa ja Iso-Britanniassa. Näissä täydentävissä järjestelmissä turvan taso on alhaisempi ja turvan piiriin pääsy helpompi kuin vakuutusmuotoisessa turvassa. Eri maiden järjestelmät poikkeavat yksityiskohdissa toisistaan. Työttömien toimeentulon kannalta on merkittävää myös muu sosiaaliturva ja vähimmäisturvajärjestelyt sekä verotus, joiden suhteen eri maissa on myös oleellisia eroja. Vertailu eri maiden välillä on tästä johtuen

ongelmallista. Kuitenkin kansainvälisessä vertailussa Suomen työttömyysturvajärjestelmä poikkeaa useimmista muista maista erityisesti kahdessa suhteessa: päivärahan enimmäismaksuaika on pitempi ja päivärahan saamisen edellytyksenä oleva työssäoloehto suhteessa pitkään enimmäismaksuajkaan on lyhyempi. Keskiansiotasolla ansioon suhteutettuna päivärahan keskimääräisessä tasossa ei ole olennaista eroa EU-maiden keskitasoon nähden.

Työttömyysturva eräissä maissa

	työssäolo- ehto (kk)	taso** %	kesto (kk)
Ruotsi	5	70	12-18*
Belgia	3-20	50	12-180*
Tanska	6	60	48-84*
Saksa	12-64	(netto) 50	6-32*
Kreikka	5-10	60/30	5-12
Espanja	6	70/60	5-30
Ranska	4-27	60/50	4-60*
Irlanti	10	45	14
Italia	24	20	6
Hollanti	6	70	6-60*
Portugali	18	60	10-30*
Iso-Britannia	3	30	12
Itävalta	3-12	45	7
Suomi	6	60	23-82*

* ikääntyvillä tai pitkän työhistorian perusteella kesto on pitempi

** päivärahan taso keskiansiotasolla % bruttopalkasta (suuntaa antava arvio)

Ruotsissa työttömyyspäivärahaan on oikeus 17 vuotta täyttäneellä työttömyyskassan jäsenellä, joka on ollut jäsenenä 12 kuukautta välittömästi ennen työttömyyden alkamista ja joka jäsenenä ollessa täyttänyt työssäoloehdon. Työssäoloehto on 80 työpäivää jakaantuneena vähintään viidelle kuukaudelle.

Päivärahaa maksetaan viiden omavastuu-päivän jälkeen 300 päivästä ja 55 vuotta täyttäneille 450 päivästä. Päivärahan maksuaika alkaa alusta myös henkilön täyttäessä uudelleen työssäoloehdon ennen kuin enimmäismaksuaika on kulunut loppuun.

Työttömyyspäivärahaa maksetaan tasasuuruusena maksuluokittain enintään hallituksen vahvistama määrä päivää kohti (ylin 564 kruunua päivässä, alin 245 kruunua päiväs-

sä). Päiväraha voi olla kuitenkin enintään 75 prosenttia aikaisemmista palkkatuloista. Osa-aikatyöntekijöille maksetaan päivärahaa työajan vähentymiseen perustuvan muuntotaulukon mukaisesti siten, että työajan vähennyksen vastatessa henkilön täyden päivän työaikaa maksetaan täysi päiväraha ja työajan vähennyksen vastatessa puolen päivän työaikaa maksetaan puolet täydestä päivärahas-
ta.

Palkkatyöntekijälle, joka on täyttänyt 20 vuotta ja jolla ei ole oikeutta työttömyyskassan maksamaan päivärahaan, mutta on täyttänyt työssäoloehdon, maksetaan työmarkkinatukea (kontant arbetsmarknadsstöd), jonka suuruus on 245 kruunua päivässä. Työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on ollut työssä 12 kuukauden tarkastelujakson aikana vähintään viitenä kuukautena siten, että työtä on ollut vähintään 75 tuntia kuukaudessa. Työmarkkinatukea maksetaan viiden päivän omavastuuajan jälkeen enintään 150 päivältä, 55 vuotta täyttäneille 300 päivältä ja 60 vuotta täyttäneille 450 päivältä.

Tanskassa on ainoastaan työttömyyskassojen hoitama työttömyysvakuutusjärjestelmä. Työttömyyspäivärahaan on oikeus 16 vuotta täyttäneellä kassan jäsenellä, joka on ollut jäsenenä vähintään yhden vuoden sekä täyttää 26 viikon työssäoloehdon. Työssäoloehto tulee täyttää kolmen vuoden tarkastelujakson aikana.

Työttömyyspäivärahaa maksetaan ilman omavastuu-aikaa kuudelta päivältä viikossa enimmillään seitsemän vuoden maksujakso. Neljän vuoden maksujakson jälkeen päiväraha maksetaan alennettuna. Päivärahan suuruus voi olla enimmillään 90 prosenttia aikaisemmasta palkkatulosta kuitenkin siten, että päiväraha on tällä hetkellä enintään 511 kruunua päivässä. Osa-aikatyötä tekeville maksetaan päivärahaa siten, että henkilön henkilökohtaisen päivärahan suuruus jaetaan kokoaikatyön enimmäistyöajalla (37 tuntia viikossa) ja osamäärällä kerrotaan työttömyysaika tunneissa viikkotasolla.

Norjan yleinen, pakollinen työttömyysvakuutus on osa yleistä sosiaalivakuutusjärjestelmää (folketrygd). Työttömyysturvaan ovat oikeutettuja vain aiemmin työelämässä olleet. Työssäoloehto täyttyy, jos henkilön työtulot viimeksi kuluneena vuotena ovat olleet vähintään 75 prosenttia folketrygdin minimisummasta 36 500 kruunua eli 27 373 kruunua. Työssäoloehto täyttyy myös, jos henkilön keskimääräiset tulot kolmen vii-

meksi kuluneen kalenterivuoden aikana ovat keskimäärin olleet mainitun summan suuruiset.

Päivärahaa maksetaan kolmen päivän odotusajan jälkeen kuudelta päivältä viikossa. Päivärahan suuruus on 2 promillea henkilön vuositulosta kuitenkin siten, että päiväraha voi olla enintään 456 kruunua päivässä. Vuosituloon lasketaan mukaan myös henkilön saamat sosiaalietuudet. Työttömälle, jolla on huollettavana alle 18-vuotias lapsi, maksetaan päiväraha korotettuna 8 kruunulla päivässä, kuitenkin siten, että työttömyyden kestänyt yli 26 viikkoa on lapsikorotus 19 kruunua päivässä.

Päivärahaa maksetaan enintään 80 viikon ajalta. Henkilön saatua päivärahaa enimmäisajalta, voidaan hänelle maksaa päivärahaa vasta hänen oltuaan työnhakijana ilman päivärahaa 13 viikkoa.

Saksassa työttömyyspäivärahaa voidaan maksaa joko työttömyysvakuutuksena (Arbeitslosengeld) tai työttömyysavustuksena (Arbeitslosenhilfe). Saadakseen päivärahaa vakuutusjärjestelmästä henkilön on pitänyt työskennellä vähintään 360 päivää kolmen vuoden tarkastelujakson aikana. Avustusjärjestelmässä työssäoloehto on vähintään 150 päivää ja sitä maksetaan henkilöille, jotka eivät täytä vakuutuksen työssäoloehto- tai ovat saaneet päivärahaa enimmäisajan vakuutuksesta.

Päivärahaa maksetaan kummastakin järjestelmästä ilman omavastuu-aikaa kuudelta päivältä viikossa. Vakuutusjärjestelmässä päivärahan suuruus on yksinäisellä henkilöllä 63 prosenttia ja huoltovelvollisella 68 prosenttia henkilön nettopalkasta. Avustusjärjestelmässä taso on vastaavasti 56 ja 58 prosenttia nettopalkasta. Vakuutusjärjestelmässä päivärahan kesto on porrastettu henkilön työhistorian ja iän mukaan. Päivärahaa maksetaan minimityössäoloehdon 360 päivää täyttäneelle alle 42-vuotiaalle 156 päivältä. Päiväraha-
kauden pituus on enimmillään 1920 päivän työssäoloehdon 7 vuoden tarkastelujakson aikana täyttäneellä yli 55-vuotiaalla henkilöllä 832 päivää.

2.3. Nykytilan arviointi

Ansiosidonnainen työttömyysturvajärjestelmä on perustaltaan luotu ansionmenetykskorvaukseksi satunnaisen työttömyystilanteen tullessa eteen. Sitä ei ole suunniteltu massatyöttömyyteen, jossa työttömyysjaksot ovat

yksittäisten tapausten ohella jo keskimäärinkin pitkiä. Tällaisessa tilanteessa järjestelmästä on tullut kallis. Siinä on myös piirteitä, jotka ylläpitävät passiivisuutta työhaussa tai rajoittavat mahdollisuuksia parantaa työmarkkinakelpoisuutta. Järjestelmä ylläpitää määräraikaisia, tasan kuuden kuukauden pituisia työsuhteita. Järjestelmässä on myös piirteitä, jotka käytännössä nostavat työllistymisen, etenkin lyhyen työllistymisen, kynnyksiä, kun lyhytaikaisen työn ja siitä saatavan taloudellisen edun vertailukohteena on ansiosidonnaisen sosiaaliturvan jatkuvuuden vaarantuminen.

Tarjolla olevien työpaikkojen vähentymisestä johtuen on työttömyysturvasta jäänyt pois se työtajouksiin liittyvä luonnollinen kontrolli, jolla henkilön työmarkkinoiden käytettävissäolo on aiemmin testautunut. Siten osa työttömyysturvasta on ohjautunut muuhun kuin varsinaisen aktiivisen työhaun tai työmarkkinoille hakeutumisen tukemiseen. Osan edunsaajista työllisyystilanne ja turvajärjestelmä on ohjannut elämäntapa-työttömyyteen, työttömyyden ja työttömyysturvan valintaan. Lisäksi lainsäädännössä on rakenteita, jotka mahdollistavat yritysten tai laitosten kustannusten siirtämistä maksettavaksi kollektiivisesta työttömyysturvajärjestelmästä: tällaisia piirteitä, joissa intressit voivat työpaikkatasolla yhtyä, liittyy muun muassa lomautusajan toimeentuloturvaa ja ikääntyneiden työttömyysturvaa koskevaan sääntelyyn.

Nykyiset työssäoloehdot ja työttömyyspäivärahan perusteena olevan palkan määrittelyä koskevat säännökset sekä toisaalta näihin liittyvä työllistämistukitoiden kohdentaminen vinouttavat eri tavoin työmarkkinoita. Järjestelmä periaatteessa mahdollistaa tilanteen, jossa suhteellisen lyhytaikaisella työllä voidaan hankkia pitkäksikin ajaksi ansioon suhteutettu sosiaaliturva. Säännösten vaikutuksesta ansioturvan taso voi määräytyä hyvinkin pitkän ajan takaa ja erilaisesta tilanteesta, joka ei vastaa työnhakijan vakiintunutta ansiotasoa. Työllistämistukista ja työnvälityspalveluista liian suuri osa on ohjautunut palvelemaan työttömyyspäivärahan saantioikeuden jatkamista aikaisemman ansiotason suuruusena, sen sijaan että niillä kyettäisiin parantamaan työttömän työmarkkinoille paluun edellytyksiä.

Edellä todetuista syistä johtuen on lyhytaikaisiin töihin hakeutumisen kynnys nousut ja toisaalta määräraikaisten, yli kuusi

kuukautta jatkuvien työsuhteiden merkitys vähentynyt. Lyhytaikaisista työsuhteista ei työttömyysturvan uusimisen kannalta ole ollut hyötyä, eikä näitä työllistämistukitoiden kautta tapahtuvan työttömyyspäiväraha-oikeuden uusimisen kautta ole ollut myöskään tarpeen ilmoittaa turvan saadakseen. Edellä todettu on osaltaan ohjannut lyhytaikaisten töiden suorittamiseen harmaassa taloudessa.

Tällä hetkellä 55 vuotta täyttäneellä henkilöllä on oikeus saada työttömyyspäivärahaa käytännössä 60 ikävuoteen saakka. On riittänyt, että henkilö on työttömäksi joutuessaan ollut 53 vuoden 1 kuukauden ikäinen, jolloin 500 päivän enimmäismaksuaika päättyy vasta henkilön täytettyä 55 vuotta. Henkilöllä on silloin oikeus niin sanottuihin lisäpäiviin 60 ikävuoteen saakka ja tämän jälkeen yleensä oikeus työttömyyseläkkeeseen. Vaikka tällaisessakin tilanteessa työttömä työnhakijaa koskee sama velvollisuus olla työmarkkinoiden käytettävissä sekä ottaa vastaan tarjottua työtä tai koulutusta, ovat lisäpäiväoikeuden piirissä olevat tai niiden piiriin tulossa olevat työttömät käytännössä normaalien työhallinnon työvoimapolitiittisten toimenpiteiden ja työvoimapalveluiden ulkopuolella. Käytäntöön vaikuttaa osaltaan työttömyyspäivärahan perusteena olevan palkan määrittämistä koskevat säännökset. Työllistyminen yli kuudeksi kuukaudeksi vaikuttaa ansiopäivärahan tasoon jäljellä olevien lisäpäivien ajaksi ja myös tulevan eläkkeen tasoon.

Edellä kuvattua tilannetta on käytetty hyväksi yrityksissä saneerattaessa henkilökuntaa. Työttömäksi siirtymistä on tuettu myös erilaisin erorahajärjestelyin. Työttömyysturvan hyväksikäyttö ikääntyneiden pitkäaikais-työttömien saneerauksessa ymmärretään käytännössä jo uudentyyppisenä varhaiseläkejärjestelmänä. Eläkekertymän säilyessä, jopa parempana kuin esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeessä, menettely myös työntekijöiden keskuudessa on ollut hyväksyttyä ja joissain tilanteissa jopa haluttua, kun vaihtoehtona on epävarma työllistyminen. Järjestelmän hyväksikäytöstä aiheutuvien kustannusten voidaan olettaa kasvavan huomattavasti lähivuosina, kun suuret ikäluokat tulevat 53 vuoden ikään.

Tilanteen kehitystä kuvaa lisäpäiväoikeuden piirissä olevien määrän kehitys viime vuosina. Kun vuonna 1992 laman jo alettua lisäpäiväoikeuden piirissä oli 2 251 henkeä, vastaava luku viime vuonna oli noin 27 000.

Vaikka ansiosidonnainen työttömyysturva ehkäisi 1990-luvun alussa tehokkaasti sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien syntymistä kotitalouksien näkökulmasta, eräät turvan rakenteet hidastavat kansantalouden näkökulmasta työttömyyden vähentymistä ja tasapainon edistämistä, kun kansantalous on jo selvinnyt lamasta ja talous on alkanut kasvaa.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Työttömyysturvajärjestelmään tehtävillä muutoksilla pyritään siihen, että työn aktiivinen etsiminen on kannattavaa, harmaan työn markkinat tulevat entistä enemmän ilmi ja että aktiivitoimenpiteitä, ennen muuta koulutusta voidaan jatkossa lisätä. Muutosten tarkoituksena on myös vähentää mahdollisuuksia käyttää järjestelmää hyväksi. Tavoitteena on kohdentaa työttömyysturva paremmin niihin tilanteisiin, joissa henkilö on myös tosiasiallisesti hakeutumassa työmarkkinoille tai parantamaan työmarkkinoille sijoittumisen edellytyksiä.

Samanaikaisesti edellä todettujen työttömyysturvan rakenteita koskevien muutosten kanssa pyritään aktiivitoimenpiteitä lisäämällä ja tehostamalla turvaamaan niiden työttömien asema, jotka nykyisessä järjestelmässä tai muutosten seurauksena uhkaavat jäädä pitkäaikaisesti tai pysyvästi työelämän ulkopuolelle.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Työssäoloehto ja palkanmääritys

Esityksen mukaan työssäoloehto ja vakuutusehto pidennetään nykyisestä 26 viikosta 43 viikkoon, joka vastaa 10 kuukautta. Niin sanotun paluuehdon, jonka täyttämiseksi työttömyyspäivärahoikeuden enimmäismaksuajan laskeminen aloitetaan alusta, tarkastelujakso ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä 8 kuukaudesta 24 kuukauteen. Muutoksella pyritään ottamaan huomioon työmarkkinoissa tapahtunut muutos pysyvistä työsuhteista lyhytaikaisiin ja epätyypillisiin työsuhteisiin. Muutoksen merkitys on siinä, että paluuehdon voi täyttää myös lyhytaikaisilla

työsuhteilla pidemmän ajanjakson aikana.

Päivärahan perusteena olevan palkan määrittämistä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että päivärahan perusteena oleva palkka määriteltäisiin aina työssäoloehdon täyttävästä työstä saadusta ansiosta. Säännös koskisi myös tilannetta, jossa päivärahan enimmäismaksuaika aloitetaan alusta paluuehdon täyttymisen johdosta. Palkanmäärittelyyn kuitenkin sisällytettäisiin päivärahan tasoa koskeva suojalauseke, jotta myös vakuutuspalkkaa (aiemman päivärahan perusteena oleva palkka) alemmin palkatut työt otettaisiin vastaan. Siten päivärahan taso olisi uudelleen määriteltäessä kuitenkin aina vähintään 80 % edellisen päivärahan tasosta.

Kun työssäoloehto pidennetään, lisätään vakuutusperiaatetta eli työn ja sen kautta hankittavan ansioon suhteutetun sosiaaliturvan välistä yhteyttä. Vastaava vaikutus on palkanmäärittelyä koskevan säännöksen muuttamisella. Muutoksilla pyritään osaltaan estämään käyttäytymistä, jossa työllistyminen tapahtuu vain aiemmin vallinneen päivärahatason uudelleen saavuttamiseksi. Muutokset vähentävät siten olennaisesti edellä kuvattua työttömyysturvasta johtuvaa työmarkkinoiden vinoutumista. Kun niin sanottua paluuehtoa pidennetään ja paluuehtoon toisaalta voi ja usein käytännössä täytyykin lukea muutakin työskentelyä kuin tukityöllistämistä, muutokset edistävät lyhytaikaisten töiden vastaanottamista ja osaltaan vähentävät harmaassa taloudessa suoritettavan työn mahdollisuuksia. Epätyypillisen työllistymisen lisääntyvä merkitys työmarkkinoilla voidaan ottaa entistä paremmin huomioon. Palkanmäärittelysäännöksen muuttamisen seurauksena ansioturvan taso myös vastaa paremmin työnhakijan vakiintunutta ansiotasoa.

Sovitelu päiväraha, omavastuu

Esityksen mukaan sovitellun päivärahan suojaosa poistetaan ja sovitteiluprosentti alennetaan 50 %:ksi. Muutoksella pyritään osaltaan tekemään töiden vastaanottaminen työttömyysturva-aikana nykyistä kannattavammaksi, kun soviteltua päivärahaa saavan lisäansioista käteen jäävä osuus kasvaa huomattavasti.

Omavastuuta koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että omavastuu-aika pidennetään nykyisestä viidestä päivästä

seitsemään päivään, mutta se asetetaan nykyisestä poiketen vain kerran päivärahakauden enimmäismaksuaikaa kohden. Muutoksen merkitys on siinä, että työttömyyskausiin välissä tehty työ ei enää johda uuteen omavastuuajkaan.

Muutosten tarkoituksena on työllistymisessä, erityisesti lyhytaikaisessa työllistymisessä, tällä hetkellä vallitsevien kynnysten ja esteiden poistaminen sekä harmaassa taloudessa tapahtuvan työskentelyn vähentäminen. Työttömyysaikana tehdyn lyhytaikaisen ja osa-aikaisen työn kannattavuus suhteessa kokonaan työttömän päivärahaan paranee tuntuvasti. Muutosten tarve on nähtävä yhteydessä nykyiseen vaikeaan työllisyystilanteeseen ja pitkäaikaisten kokoaikatyöpaikkojen tarjonnan vähäisyyteen.

Muutoksen seurauksena saattaa toisaalta syntyä tilanteita, joissa korvaustaso esimerkiksi jatkuvassa osa-aikatyössä yhdessä sovitellun työttömyyspäivärahan kanssa muodostaa kynnyskokoaikatyöhön hakeutumiseen. Soviteltu päiväraha koskee myös tilanteita, joissa työaikaa on lyhennetty lomautuksen johdosta (lyhennetty työviikko, lyhennetty työpäivä). Edellä todetuista syistä johtuen soviteltuun päivärahaan oikeuttavaa työaikaarajaa alennetaan nykyisestä 80 prosentista 75 prosenttiin. Ehdotuksen mukaan oikeutta soviteltuun työttömyyspäivärahaan ei siten olisi, jos henkilön työaika tilanteissa, joissa työaikaa on lyhennetty lomautuksen johdosta, viikon tarkastelujakson aikana ja muissa tilanteissa kuukauden tai neljän viikon tarkastelujakson aikana ylittää 75 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta. Esimerkiksi lomautus nelipäiväiselle työviikolle ei oikeuttaisi soviteltuun päivärahaan.

Kun tarkoituksena on estää tilanne, jossa soviteltu päiväraha toimii pysyvänä palkkasubventiona, on työssäoloa koskevien muutosten ohella sovitellun päivärahan enimmäiskesto koskevilla säännöksillä merkitystä. Sovitellun päivärahan enimmäismaksuaikaa koskevat väliaikaiset muutokset ovat voimassa vuoden 1996 loppuun. Väliaikaista jäädytystä jatkettaisiin ehdotuksen mukaan vielä vuodelle vuoden 1997 loppuun.

Lisäpäiväoikeuden rajoittaminen

Ikääntyvien työttömien niin sanottua lisäpäiväoikeutta koskevaa ikärajaa nostetaan 55

vuodesta 57 vuoteen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että nykyinen 53 vuoden 1 kuukauden ikäraja, jonka jälkeen henkilöllä on periaatteessa ja useimmiten myös käytännössä oikeus työttömyyspäivärahaan 60 ikävuoteen saakka, nousee 55 vuoteen 1 kuukauteen. Voimaantulosäännöksen perusteella kuitenkin suojattaisiin ne, jotka tällä hetkellä 53 vuotta täytettyään ovat työttöminä työnhakijoina.

Lisäpäiväoikeuden rajoittamiseen liittyen on tarkoituksena antaa hallituksen esitys työllisyyslain muuttamisesta siten, että niille pitkäaikaistyöttömille, joilta lisäpäiväoikeus ikärajan muutoksen johdosta poistuu, turvataan mahdollisuus koulutukseen, kuntoutukseen tai tuettuun työllistymiseen.

Lomakorvauksen jaksottaminen

Esityksen mukaan päivärahoikeutta ei ole ajalta, jolle työsuhteen päättyessä tai myöhemmin saatu lomakorvaus voidaan jaksottaa vakiintuneena pidettävän palkan perusteella. Työttömyysturvalain 2 §:n mukaan työttömyyspäivärahaa maksetaan työttömän toimeentulon turvaamiseksi ja työttömyydestä aiheutuvien taloudellisten menetysten korvaamiseksi ja lieventämiseksi. Valtion ja kunnan palveluksessa olevat pitävät pääsääntöisesti ansaitsemansa loman työsuhteen kestäessä. Sen sijaan yksityisellä sektorilla maksetaan useassa tapauksessa työsuhteen kestäessä pitämättä jääneestä lomasta lomakorvaus työsuhteen päättyessä. Käytännössä taloudellisten menetysten suhteen henkilöt ovat olleet samassa asemassa. Siitä huolimatta työttömyyspäivärahoikeus on lomakorvauksen saaneella alkanut aiemmin. Päivärahoikeuden kannalta ei voi olla merkitystä sillä, maksetaanko henkilölle loma lomakorvauksena vai pitääkö hän loman työsuhteen kestäessä.

Ehdotettu muutos on rakenteellinen säästötoimenpide, jonka tarkoituksena on, ettei päivärahaa maksettaisi ajalta, jolloin työttömyydestä aiheutuvia taloudellisia menetyksiä ei ole eikä henkilön toimeentulo ole riippuvainen maksetusta työttömyyspäivarahasta. Muutoksen seurauksena edellä mainitut tilanteet tulevat päivärahoikeuden kannalta samaan asemaan.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Esityksen vaikutukset yksilön kannalta

Vakuutus- ja työssäoloehto, palkanmäärittely

Vaikutusten arvioinnin kannalta työttömiä työnhakijoita on seuraavassa tarkasteltu neljästä eri näkökulmasta: vasta työelämään tulleet, vakinaisesti työelämässä olleet, jatkuvasti lyhytaikaisia työsuhteita tekevät ja työllistämistukityössä työllistyneet.

Vasta työelämään tulleen on työskenneltävä ehtojen pidennystä vastaava aika kauemmin, ennenkuin hän on oikeutettu työttömyyspäivärahaan työmarkkinatuen sijasta. Sellaisen työttömän henkilön päivärahoikeuteen, joka on ollut vakiintuneesti työmarkkinoilla ennen työttömyyttä, työssäoloehdon pidentämisellä ei ole lainkaan vaikutusta.

Vakuutusehdon pidentäminen vaikuttaa kuitenkin niihin vakiintuneesti työelämässä olleisiin, jotka ovat jättäneet työttömyyskassaan liittymisen viime vaiheeseen, tilanteeseen, jossa työttömyys on todennäköistä.

Työllistämistukityössä olleen kohdalla on kysymys ennen kaikkea paluuehdon täyttämisestä. Työllistämistukityö voi nykyisin enimmillään kestää 10 kuukautta. Tasan kuuden kuukauden tukityöstä työttömäksi jäävän päivärahoikeus ei alkaisi alusta kuten nykyisin, jos hänellä ei ole ollut muita töitä, vaan hänelle maksettaisiin ne päivät, jotka entisestä oikeudesta ovat jäljellä.

Työttömäksi jäävän asemaa parantaa paluuehdon tarkastelujakson pidennys. Lyhyilläkin määräaikailla työsuhteilla hän voi hankkia uuden työssäoloehdon ja ehtoon voi lukea myös koulutusta. Tarkastelujakson pidentämisellä on olennainen merkitys etenkin jatkuvasti lyhytaikaisia työsuhteita tekeville. Nykyinen paluuehto, kuusi kuukautta työtä kahdeksan kuukauden aikana, edellyttää miltei yhdenjaksoista työskentelyä.

Vaikka työtön ei enää saa kuuden kuukauden työssäololla sitä etua, että hänen päivärahoikeutensa alkaisi alusta, hänelle maksettaisiin kuitenkin jäljellä olevilta päiviltä entisen tasoista päivärahaa niin kauan kunnes hän täyttää työssäoloehdon. Palkanmäärittely työssäoloehdon täyttävästä työstä voi nykyisestä poiketen myös alentaa päivärahan tasoa.

Erään tutkimuksen mukaan vuonna 1993 ansiosidonnaiselle jääneiden päivärahan taso vaihteli työttömyyttä edeltävän työssäolon pituuden mukaan seuraavasti. Kun tutkimuksessa mukana olleiden keskimääräinen päiväraha oli 223,2 mk/pv, alle 12 kk työssä olleiden päiväraha oli 197,6 mk/pv (88,5 % keskimääräisestä), alle 10 kk työssä olleiden 194,4 mk/pv (87,1 %) ja alle 8 kk työssä olleiden pvr 188,1 mk/pv (84,3 %).

Päivärahan suuruus olisi kuitenkin vähintään 80 % aikaisemmasta päivarahasta. Tämä suojasääntö vaikuttaa pääasiassa silloin, kun päiväraha määritellään osa-aikatyöstä. Seuraavassa taulussa on esitetty eri palkkatasoilla ansiopäivärahan määrä ja 20 prosenttia alempi päiväraha, joka henkilölle vähintään maksettaisiin, sekä alemmaa päivärahaa vastaava palkka.

Palkka ja ansiopäiväraha

Palkka mk/kk	pvraha mk/pv	80 % alempi pvraha mk/pv	vastaava palkka	Palkan alenema mk/kk	%
2000	118,00	118,00	2657	-	
3000	119,93	118,00	2657	-	
4000	143,06	118,00	2657	- 1343	- 33,6
5000	161,72	129,38	3266	- 1734	- 34,7
6000	180,37	144,30	4066	- 1934	- 32,2
7000	199,03	159,22	4866	- 2134	- 30,5
8000	217,69	174,15	5666	- 2334	- 29,2
9000	236,34	189,07	6466	- 2534	- 28,2
10000	255,00	204,00	7266	- 2734	- 27,3
11000	273,65	218,92	8066	- 2934	- 26,7
12000	283,71	226,97	8498	- 3502	- 29,2
13000	292,60	234,08	8879	- 4121	- 31,7
14000	301,48	241,19	9260	- 4740	- 33,9
15000	310,37	248,29	9641	- 5359	- 35,7
16000	319,25	255,40	10022	- 5978	- 37,4
17000	328,13	262,51	10402	- 6598	- 38,8
18000	337,02	269,61	10409	- 7591	- 42,2
19000	345,90	276,72	11213	- 7787	- 41,0
20000	354,78	283,83	12013	- 7987	- 39,9
25000	399,20	319,36	16013	- 8987	- 35,9
30000	443,62	354,90	20013	- 9987	- 33,3

Soviteltu päiväraha

Kun osa-aikatyön palkka vastaa päivärahan perusteena olevaa palkkaa, puolipäivä-

työtä tekevän soviteltu päiväraha määräytyisi esityksen mukaisena eri tulotasoilla seuraavasti.

OSA-AIKATYÖ 50 % KOKOAIKATYÖSTÄ

kokoaika- työn palkka	kokonaan työttömän pvraha	Osa-aika työn palkka	Soviteltu pvraha voimassa ol. lain muk. (80 % - 750)		Soviteltu pvraha esityksen mukainen (50 % - 0)		Erotus: esityksen muk.sov.pvr nykyinen sov. pvr mk/kk	
mk/kk	mk/kk	mk/kk	ansiopvr mk/kk	peruspvr mk/kk	ansiopvr mk/kk	peruspvr mk/kk	ansiopvr mk/kk	peruspvr mk/kk
2000	2537	1000	2337	2337	2037	2037	- 300	- 300
3000	2578	1500	1937	1937	1787	1787	- 150	- 150
4000	3076	2000	1537	1537	1537	1537	0	0
5000	3477	2500	1798	1137	1798	1287	0	150
6000	3878	3000	2078	737	2157	1037	79	300
7000	4279	3500	2079	337	2517	787	437	450
8000	4680	4000	2080	0	2680	537	600	537
9000	5081	4500	2081	0	2831	287	750	287
10000	5482	5000	2082	0	2982	37	900	37
11000	5884	5500	2084	0	3134	0	1050	0
12000	6100	6000	1900	0	3100	0	1200	0
13000	6291	6500	1691	0	3041	0	1350	0
14000	6482	7000	1482	0	2982	0	1500	0
15000	6673	7500	1273	0	2923	0	1650	0
16000	6864	8000	1064	0	2864	0	1800	0
17000	7055	8500	855	0	2805	0	1950	0
18000	7246	9000	646	0	2746	0	2100	0
19000	7437	9500	437	0	2687	0	2250	0
20000	7628	10000	228	0	2628	0	2400	0
25000	8583	12500	0	0	2333	0	2333	0
30000	9538	15000	0	0	2038	0	2038	0

Keskimääräistä ansiopäivärahaa vastaavan palkan (8.200 markkaa) tasolla osa-aikatyön työajan vaihdella soviteltua päivärahaa maksettaisiin ansioturvassa seuraavasti:

Soviteltu ansiopäiväraha työajan vaihdella

Työaika kokoai- työstä %	Osa-aikatyön palkka mk/kk	Soviteltu pvr nykyinen mk/kk	esitys mk/kk	erotus mk/kk
20	1640	4048	3940	-108
30	2460	3392	3530	138
40	3280	2736	3120	384
50	4100	2080	2710	630
60	4920	1424	1736	312
70	5740	768	916	148
80	6560	0	0	0

Työaikaajan muutos 80 %:sta 75 %:iin estää ansiopäivärahoikeuden laajentamisen tilanteisiin, joissa lisäkorvaus työttömyysturvana ei ole tarkoituksenmukaista.

Lomakorvaus, omavastuuaja

Lomakorvausten jaksoitus ja omavastuuajan pidennys vaikuttavat työttömyyden alkuvaiheessa. Lomakorvauksen jaksotusaika on itse asiassa lomaa, jolta ajalta henkilön toimeentulo on turvattu. Omavastuuajan pidennys vähentää henkilölle maksettavaa ansiopäivärahaa keskimäärin runsaat 400 mk (brutto). Toisaalta henkilölle ei tule enää uutta omavastuuajaa sen jälkeen, kun työttömyys on katkennut yli kahdeksi viikoksi.

Lisäpäiväoikeus

Nykyisin 53 vuotta täyttänyt henkilö on voinut jäädä työttömäksi niin, että hänen toimeentulonsa on turvattu työttömyysetuuksilla (päivärahalla ja työttömyyseläkkeellä) lähes 12 vuoden ajan ennen 65 vuoden eläkeikää. Työttömäksi jäänyt henkilö, jonka edellytetään olevan täysin työkykyinen, on ollut paremmassa asemassa kuin esimerkiksi yksilölliselle varhaiseläkkeelle hakeutuva. Ehdotettu muutos nostaisi ikärajaa kahdella vuodella. Voimaantulosäännöksen mukaan muutos ei kuitenkaan koskisi niitä työttömiä työnhakijoita, jotka tällä hetkellä ovat työttömiä täytettyään 53 vuotta.

4.2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

4.2.1. Vaikutukset valtiontalouteen

Taloudellisia vaikutuksia koskevat arviot perustuvat oletukseen, että työttömyysaste vuonna 1997 on 14,5 %, vuonna 1998 12,5 % ja vuonna 1999 11 %.

Tilastokeskuksen työssäkäyntirekisterin, työvoimahallinnon työnhakijarekisterin ja verotusrekisterin tietojen mukaan vuoden 1990 noin 2,5 miljoonasta työvoimasta kuu-luneesta työskenteli 1990-luvun alussa normaalityösuhteissa 69 %. Eläketurvakeskuk-sen rekisteriin perustuvan tilaston mukaan vuonna 1994 ansiosidonnaiselle päivärahalle jääneistä samansuuruisen osuus (68 %) oli ollut vakiintuneesti työelämässä, jolla tarkoi-tetaan vähintään 12 kuukauden työskentelyä kahden edellisen vuoden aikana. Kyseinen tilasto kattaa ne ansiopäivärahaa saaneet, joilla vuoden 1994 aikana oli päättynyt TEL-työsuhte ja joilla ei ollut julkisen sek-torin työhistoriaa (kaikkiaan 41 253 henki-löä).

Ansiosidonnaisen saajien TEL-työsuhteet v. 1994

Työsuhteen kesto, kk	alle 6 kk	6-7,9	8-11,9	12-23,9	24-	kaikki
Lkm						
viimeinen työsuhte kaikki 2 v aikana	11540	5940	2324	2686	18763	41253
%	4355	4694	4019	8761	19424	41253
viimeinen työsuhte kaikki 2 v aikana	28,0	14,4	5,6	6,5	45,5	100
	10,6	11,4	9,7	21,2	47,1	100

Erään selvityksen mukaan vuonna 93 kai-kista ansiosidonnaiselle päivärahalle jääneis-tä, siis vähintään 6 kuukautta työssä olleista, 12,8 % oli ollut alle 10 kuukautta työssä en-nen työttömyyttä. Toistuvaistyöttömyyden yleistyessä osuus on todennäköisesti kasva-nut.

Toimenpiteillä työllistettyjä oli vuonna 1995 keskimäärin 63 600 kuukaudessa. Ta-voitteena on, että tulevana vuosina työvoi-mapoliittisten toimenpiteiden taso on edel-leen keskimäärin 125 000 henkilöä. Jos työ-listämiskaksikon pituus on 6 kuukautta, keski-määrin työllistettäviä olisi noin 60 000 kuu-kaudessa. Työttömyyskassan jäseniä heistä on 50—60 %.

Työministeriön selvitys työvoimapolitiit-tien toimenpiteiden päättäneiden työllisyysti-lanteesta kolmen kuukauden kuluttua vuonna 1995 osoitti, että työttömänä oli kaikista 58,7 % ja pitkäaikaistyöttömistä 70 %. Työ-

voimapolitiittisessa aikuiskoulutuksessa olleista kolmen kuukauden kuluttua työttömänä oli kaikkiaan 50,3 %, pitkäaikaistyöttömistä 58,8 %.

Työvoimakoulutuksen ansiotukea sai vuonna 1995 63 200 henkilöä. Koulutus on keskimäärin kestänyt 4,1 kuukautta. Koska oikeus työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen etuuksiin edellyttää työssäoloehdon täyttämistä, koulutuksen lukeminen työssäoloehdon alkuehtoon ei käytännössä toteudu. Sillä on merkitystä vain paluuehdon täyttämisesä. Pitkäaikaistyöttömistä osallistui vuosina 1993—1994 vain 7 prosenttia työvoimakoulutukseen.

Koska 10 kuukauden työssäoloehto edellytettäisiin vain uusilta työttömiltä, säännös vaikuttaa täysitehoisesti vasta vuonna 1999. Työssäoloehdon pidentäminen vaikuttaa käytännössä siten, että lyhytaikaisten työsuhteiden tekeminen lisääntyy. Määräaikaiset työsuhteet kuntasektorilla voivat myös lisääntyä.

Palkanmäärittelyajanjakson pidentäminen vähentää jonkin verran menoja. Ansiotason nousun vaikutus pienenee, satunnaisten ylitöiden vaikutus tasoittuu ja keinottelun mahdollisuus vähenee sen mukaan, mitä pitemmältä ajanjaksolta palkka määritellään.

Edellä olevan perusteella arvioidaan, että työssäoloehdon pidentäminen ja palkanmäärittely vähentävät ansioturvan kokonaismenoja vuonna 1997 noin 400 milj. markkaa, vuonna 1998 noin 900 milj. markkaa ja vuonna 1999 noin 1040 milj. markkaa. Palkanmäärittelyn osuus tästä on noin 160 milj. markkaa vuosina 1998 ja 1999. Työssäoloehdon pidentäminen lisää kuitenkin työmarkkinatuen menoja noin 150 milj. markkaa vuonna 1997, 380 milj. markkaa vuonna 1998 ja 480 milj. markkaa vuonna 1999. Etuusmenojen näin laskettu nettovähennys on tällöin 250 milj. markkaa vuonna 1997, 520 milj. markkaa vuonna 1998 ja 560 milj. markkaa vuonna 1999.

Sovitelu työttömyyspäiväraha

Sovittelun päivärahan ehdotettu muutos lisää ansioturvassa etuusmenoja noin 150 milj. markkaa vuodessa. Osa-aikatyön ja satunnaisten töiden lisääntymisen vuoksi etuusmenojen lisäys pysynee samalla tasolla huolimatta työttömyyden oletetusta väheneemisestä.

Ostavastuu aika

Viime vuosina omavastuu aika on otettu ansioturvassa vain vajaalta 60 %:lta päivärahasta, mikä on vastannut niiden lukumäärää, jotka ovat saaneet päivärahaa alle 250 päivää. Omavastuu aika on siten käytännössä otettu lähinnä vain niiltä, joiden päiväraha-oikeus on alkanut alusta. Tähän on vaikuttanut pitkäaikaistyöttömyyden yleistymisen ja toisaalta työllisyystöiden osa-aikaisuus.

Vuoden 1995 huhtikuussa työllisyysasetusta muutettiin siten, että tukityön työaika ylitti 4/5 kokoaikatyön enimmäistyöajasta. Kun tukityön jälkeen otetaan uusi omavastuu, on oletettavaa, että omavastuun otamista koskevien nykyisten säännösten mukaan omavastuu aika otetaan useammalta. Jos oletetaan, että nykyisten säännösten mukaan omavastuu aika otettaisiin 70 %:lta päivärahasta saajista ja suhteutetaan siihen, että omavastuu aika otetaan vain alle 250 päivää saaneilta, mutta 2 päivää pitemmältä ajalta, lisäisi tämä ansioturvan bruttomenoja vuodessa noin 20 milj. markkaa.

Lisäpäiväoikeus

Henkilöitä, joille on maksettu päivärahaa 500 päivän enimmäisajan täyttymisen jälkeen on ollut ansioturvassa seuraavasti:

vuosi	lisäpäivien saajat	lisäys ed. v:sta	ikäluokan 55-59 osuussajista, %
1992	2251		7,0
1993	7994	5 743	7,6
1994	17621	9 627	8,9
1995	26978	9 357	10,3

Lisäpäiviä saavien keskimääräinen päiväraha on ollut korkeampi kuin muilla. Kun vuonna 1995 kaikkien keskimääräinen päiväraha oli 209 mk, lisäpäiviltä maksettiin keskimäärin 222 mk päivässä. Lisäpäiviä oli kaikkiaan noin 4,6 milj. päivää ja niiltä maksettiin runsas miljardi ansiopäivärahää.

Ansioturvan säästöjen arvioinnin lähtökohdaksi on nykyisten säännösten mukaan vuosittain työttömäksi tulevien 53—54 vuotiaiden määrä. Ansioturvan bruttosäästöä arvioidessa on otettu huomioon myös ehdotetun muutoksen ohjausvaikutus siten, että ikärajan noston seurauksena osa saneerauksista tai irtisanoutumisista jää toteutumatta tai

siirtyy myöhemmäksi. Bruttosäästöksi on siten arvioitu vuonna 1997 320 milj. markkaa, vuonna 1998 550 milj. markkaa ja vuonna 1999 870 milj. markkaa. Koska lisäpäiväoikeuden rajoitus koskee vasta 1.6.1996 jälkeen työttömäksi joutuneita, työmarkkinatukimenoihin muutoksella on vaikutusta vasta vuonna 1998. Tuolloin työmarkkinatukimenot lisääntyisivät noin 90 milj. markkaa ja vuonna 1999 noin 250 milj. markkaa. Aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden järjestämiseen ikääntyneille työttömille käytettäisiin ehdotuksen mukaan vuonna 1997 70 milj. markkaa ja 100 milj. markkaa vuonna 1998 ja 1999. Kun otetaan huomioon nämä menonlisäykset, ikärajan noston nettosäästöt kokonaismenoissa ovat 250 milj. markkaa vuonna 1997, 360 milj. markkaa vuonna 1998 ja 515 milj. markkaa vuonna 1999.

Lomakorvaus

Valtion ja kunnan palveluksessa ovat pääsääntöisesti pitäneet vuosiloman työsuhteen kestäessä. Yksityissektorilla on ollut tavallista maksaa työsuhteen päättyessä lomakorvauksia pitämättä jääneiltä lomapäiviltä. Jos lomakorvauksia maksetaan vuonna 1997 noin 120 000 ansioturvan saajalle keskimäärin 10 päivältä ajalta, merkitsee se ansioturvan menoissa säästöä noin 270 milj. markkaa vuonna 1997. Vuonna 1998 säästö olisi oletettua työttömyyskehitystä vastaavasti noin 240 milj. markkaa ja vuonna 1999 noin 200 milj. markkaa.

Kokonaissäästöt

Yhteensä ehdotetut muutokset vähentävät ansioturvan etuusmenoja 820 milj. markkaa vuonna 1997, 1520 milj. markkaa vuonna 1998 ja 1935 milj. markkaa vuonna 1999. Työmarkkinatukimenot kasvavat 150 milj. markkaa vuonna 1997, 470 milj. markkaa vuonna 1998 ja 735 milj. markkaa vuonna 1999. Kun lisäksi otetaan huomioon ikääntyneiden työttömien aktiivitoimiin käytettävä 70 milj. markkaa vuonna 1997 ja 100 milj. markkaa vuosina 1998—1999, etuusmenojen nettosäästöt ovat 600 milj. markkaa vuonna 1997, 950 milj. markkaa vuonna 1998 ja 1100 milj. markkaa vuonna 1999.

Samanaikaisesti annettavan työmarkkinatukea koskevan muutosesityksen vuosittaiseksi säästövaikutukseksi on arvioitu 200 milj.

markkaa vuosina 1997—99.

Hallituksen 25.4.1996 päivätyn neuvottelutuloksen mukaan valtion rahoitusosuutta ansioturvassa (painottaen lomautusten johdosta maksettavia päivärahoja) vähennetään siten, että valtiontalouden säästöjä koskevat päätökset toteutuvat. Toimenpiteiden toteuttamisen jälkeinen rahoitustarve vähentää valtion osuutta noin 400 milj. markkaa vuonna 1997, noin 650 milj. markkaa vuonna 1998 ja noin 500 milj. markkaa vuonna 1999.

Ehdotetuista muutoksista aiheutuu lisäksi säästöä myös perusturvassa noin 30 milj. markkaa vuonna 1997, 50 milj. markkaa vuonna 1998 ja 80 milj. markkaa vuonna 1999. Nämä ovat etuusmenojen nettosäästöä, kun on otettu huomioon muutosten työmarkkinatukimenoja lisäävä vaikutus. Suurin osa säästöstä johtuu työssäoloehdon pidentämisestä. Toisaalta ansioturvan vakuutusehdon pidentäminen lisää perusturvan menoja noin 30 milj. markkaa vuodessa, koska peruspäivärahalle tulee sellaisia henkilöitä, jotka täyttävät työssäoloehdon, mutta eivät ole olleet riittävän kauan työttömyyskassan jäseninä. Siten perusturvan kokonaismenoihin ja valtiolle syntyy säästöä vuonna 1998 noin 30 milj. markkaa ja noin 50 milj. markkaa vuonna 1999.

Edellä arvioidut säästövaikutukset ovat laskennallisia, rakenteellisista muutoksista sinänsä johtuvia säästöjä, eikä niissä - lisäpäiväoikeuden rajoittamista lukuunottamatta - ole lainkaan otettu huomioon muutosten ohjaavaa vaikutusta. Muutosten seurauksena arvioidaan kuitenkin työmarkkinoiden väristymien vähentyvän ja erityisesti lyhytaikaisen työn vastaanottamisen ja ilmoittamisen lisääntyvän. Lisätyön johdosta syntyvät ansioturvan säästöt eivät myöskään lisää menoja työmarkkinatuessa. Työttömyysturvan muutosten kokonaisvaikutus on siten edellä esitettyä suurempi.

4.2.2. Vaikutukset asumistukeen ja toimeentulotukeen

Ehdotetuista muutoksista työssäoloehdon pidentäminen lisää asumistuki- ja toimeentulokimenoja siltä osin, kun ansiosidonnaisen päivärahan sijasta maksetaan työmarkkinatukea. Tämä koskee pääasiassa vasta työelämään tulleet nuoria ja niitä ansioturvaa enimmäisajan saaneita, jotka eivät ole saaneet uutta pidempää työssäoloa täytettyä. Lisäys asumistuen menoihin on noin

20 milj. markkaa vuonna 1997, 45 milj. markkaa vuonna 1998 ja 50 milj. markkaa vuonna 1999. Toimeentulotukimenot lisääntyisivät noin 20 milj. markkaa vuonna 1997, 60 milj. markkaa vuonna 1998 ja 105 milj. markkaa vuonna 1999. Jos työttömyysturvan muutokset johtavat lisätyön vastaanottamiseen, toimeentulotukimenot ja asumistukimenot pienenevät.

5. Asian valmistelu

Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelman ja sen lisäpöytäkirjan mukaan työttömyysturvassa toteutetaan kokonaisuudistus pikaisesti yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa. Työttömyysturvan uudistamista koskevia hallituksen kannanottoja on lisäksi sisällytetty 16.8.1995 tehtyyn päätökseen vuosille 1997-9 ajoittuvista lisäsäästöistä, 10.9.1995 tehtyyn kannanottoon saavutetun talous-, työllisyys- ja työmarkkinapoliittista sopimusta vuosille 1996-7 koskevaan neuvottelutulokseen sekä 18.10.1995 periaatepäätökseen Suomen työllisyysohjelman edellyttämistä toimenpiteistä.

Hallitusohjelman mukaan uudistus liittyy muun muassa turvan pituuden ja määräytymisperusteiden uudelleenarviointiin. Samanaikaisesti lisätään aktiivisia tekijöitä - koulutus, koulutus - sekä työvoimapolitiittisia toimenpiteitä työllistämisen parantamiseksi. Lyhytaikaisen työskentelyn mahdollisuutta edistetään. Edelleen hallitusohjelman mukaan työmarkkinatuen toimivuutta parannetaan korostamalla sen aktiivisia työvoimapolitiittisia tavoitteita. Uudistuksen taloudellisten vaikutusten kannalta hallituksen edellä mainittujen kannanottojen keskeisenä sisältönä on se, että rakenteelliset säästöt ovat ansiosidonnaisessa työttömyysturvassa 600 milj. markkaa ja työmarkkinatuessa 200 milj. markkaa valtion menoihin. Toisaalta koulutusajan ansiosidonnaiseen toimeentuloturvaan käytettäisiin arviolta 300—500 milj. markkaa työttömyysturvan kokonaisuudistuksessa valittavista ratkaisuista riippuen. Lomautuspäivärahasta ja ylimääräisestä työttömyysvakuutusmaksun perimisestä luovutaan.

Työttömyysturvan kokonaisuudistusta on valmisteltu yhteistyössä hallituksen ja työmarkkinain keskusjärjestöjen kesken. Valmistelusta ovat vastanneet hallituksen puolelta sosiaali- ja terveysministeri Mönkäre ja työmarkkinajärjestöjen puolelta keskusjärjes-

töjen puheenjohtajat ja toimitusjohtajat. Lisäksi ratkaisuja on valmisteltu erillisessä neuvotteluryhmässä ja teknisessä työryhmässä. Työttömyysturvan uudistamiseen liittyviä kysymyksiä on käsitelty myös niin sanotussa tuloloukkutyöryhmässä, jonka tavoitteena on ollut yhteensovittaa verotus-, sosiaaliturva- ja palvelumaksujärjestelmiä siten, että niiden yhteisvaikutus on työntekoon ja opiskeluun kannustava. Kun hallituksen ja työmarkkinain keskusjärjestöjen neuvottelut eivät kuitenkaan johtaneet yhteiseen käsitykseen uudistuksen suuntaviivoista ja laajuudesta, hallitus sopi 25.4.1996 työttömyysturvan uudistamisesta siten, että siihen liittyvillä toimilla toteutetaan myös aiempien päätösten mukaiset työttömyysturvaan kohdistuvat valtiontalouden säästöt.

Esitys on laadittu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä edellä mainitun hallituksen neuvottelutuloksen pohjalta. Esityksen laatimisen yhteydessä on kuultu työmarkkinain keskusjärjestöjen, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö r.y:n ja kansaneläkelaitoksen edustajia. Esityksestä on pyydetty työttömyysturva-asiaiden neuvottelukunnan lausunto.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Työttömyyspäivärahan lisäpäiväoikeutta koskeviin muutosesityksiin liittyen hallitus antaa esityksen työllisyyslain muuttamisesta siten, että lisäpäiväoikeuden menettäville yli 55-vuotiaille pitkäaikaistyöttömille turvataan mahdollisuus koulutukseen, kuntoutukseen tai tuettuun työllistymiseen. Myös niiltä osin, kuin nyt ehdotettavilla muutoksilla on vaikutusta eläkejärjestelmien niin sanotun tulevan ajan määräytymistä koskeviin säännöksiin, annetaan esitys erikseen. Nyt ehdotettavilla muutoksilla on yhtymäkohtia myös työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain säännöksiin, joita koskevat muutosesitykset annetaan erikseen.

Hallitus tulee erikseen antamaan esityksen myös siitä, että työttömyysturvan ja siihen liittyvien etuuksien lakisääteisistä indeksitarkistuksista luovutaan myös vuosina 1997—99. Vuosina 1995—99 tapahtuvaa ansiotason nousua ei korvata indeksitarkistuksissa myöhemminkään.

Hallitus antaa erikseen esityksen työttömyysturvan rahoituksesta vuoden 1997 osalta. Hallituksen 25.4.1996 päivätyn neuvotte-

lutuloksen mukaisesti valtion rahoitusosuutta ansioturvaan vähennetään painottaen lomautuspäivärahoja. Muutokset tehdään niin, että valtiontalouden säästöjä koskevat päätökset toteutuvat. Työttömyyskassojen keskuskassaa koskevia säännöksiä muutetaan siten, että kassassa voi olla suhdannerahasto ja että kassan likviditeetti tulee nykyistä paremmin turvatuksi.

Työttömyysturvauudistuksen jatkamisen osalta hallituksen edellä mainitussa neuvottelutuloksessa todetaan seuraavaa: Hallituksen 10.9.1995 päivätyssä kannanotossa on varattu vuodelle 1997 300—500 milj. markkaa käytettäväksi työttömän henkilön oikeuteen saada ansioon suhteutettua päivärahaa vastaava toimeentuloturva ammatillisen koulutuksen ajalta. Selvitetään uudistuksen jatkaminen vuonna 1998 siten, että ra-

hoitukseen liittyen otetaan käyttöön työttömyysajan ansioturvan alenemaporras ja enimmäiskeston porrastus. Lähtökohtana on, että omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen lähteille syntyy tietyin edellytyksin oikeus saada toimeentuloturva nykyistä paremmin eduin. Selvitetään, miten uusi järjestelmä korvaa asteittain nykyiset omaehtoisen ammatillisen aikuisopiskelun tukimuodot.

Työttömyydestä aiheutuvien menojen pienentämiseksi hallitus pitää perusteltuna, että työttömyyden aikana karttuva eläkeoikeus suhteutetaan nykyistä selkeämmin työttömyysturvan tasoon. Hallitus esittää, että työmarkkinoiden keskusjärjestöt neuvottelisivat ja sopisivat uudistuksen sisällöstä ja aikataulusta mahdollisimman pian.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1.1. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta

5 §. *Työttömyyspäiväraha-oikeuden rajoitukset.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 15 kohta, jonka mukaan työsuhteen päättyessä tai myöhemmin maksettu lomakorvaus otettaisiin huomioon työttömyyspäivärahassa samalla tavoin, kuin saman momentin 13 kohdassa tarkoitettu työnantajalta saatu muu taloudellinen etuus. Lomakorvaus jaksetaan henkilön vakiintuneena pidettävän palkan perusteella. Vakiiintuneella palkalla tarkoitetaan henkilön työttömyyspäivärahan perusteena olevaa palkkaa. Jaksettaessa kuukauteen katsotaan sisältyvän 21,5 työpäivää. Jaksetus tehdään vastaamaan täysiiä työttömyyspäivärahapäiviä, jolloin tarvittava pyöristys suoritetaan alaspäin. Työsuhteen päättyessä maksettu lomakorvaus jaksetaan työsuhteen päättymisestä lukien ja myöhemmin maksettu korvaus maksamisesta lukien. Lomakorvauksella tarkoitetaan työntajan työsuhteen päättyessä tai myöhemmin maksamaa korvausta työ-, virka- tai muusta palvelussuhteesta ansaitusta lomasta riippumatta siitä, millä nimikkeellä sanottu lomakorvaus maksetaan. Siten esimerkiksi rakennusalan lomapalkka kuuluisi säännöksen soveltamisalan piiriin.

Tulkintakäytännön yhtenäistämiseksi lainkohdassa todettaisiin myös, ettei henkilöllä ole oikeutta työttömyyspäivärahaan siltä ajalta, jolta hänellä on oikeus saada vuosiloma-ajan palkkaa. Siten esimerkiksi vajaata työaika tekevällä ei olisi oikeutta soviteltuun työttömyyspäivärahaan vuosilomalla ollessaan, jos vuosilomapalkka perustuu kookaikatyön palkkaan.

12 §. *Omavastuu aika.* Pykälä sisältää omavastuu aikaa koskevat säännökset. Ne muutettaisiin ehdotuksen mukaan siten, että omavastuu aika pidennetään nykyisestä 5 päivästä 7 päivään, mutta omavastuu aika otetaan vain yhden kerran työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaikaa kohti. Omavastuu aika laskettaisiin siitä lukien, kun henkilö työssäoloehdon täyttymisen jälkeen on tullut työttömäksi työnhakijaksi. Edellytyksenä on edelleen, että omavastuu aika hankitaan kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana.

Omavastuu aikaa ei luonnollisesti voi hank-

kia siltä ajalta, jona työttömyyspäivärahan saamisen yleiset edellytykset eivät täyty. Omavastuu päiviin voidaan laskea vain sellaiset päivät, jona henkilö olisi työssä ellei hän olisi työtön.

Selvyyden vuoksi pykälässä säädettäisiin myös siitä, ettei omavastuu aikaa voida hankkia myöskään siltä ajalta, jolloin henkilöllä ei ole oikeutta soviteltuun päivärahaan 17 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen työaika rajojen ylittymisen vuoksi. Omavastuu päiviiksi on voimassa olevan lain mukaan katsottu myös 7 §:n 1 momentin, 8 §:n sekä 9 §:n 1 ja 4 momentin mukaisiin määräaikoihin sisältyvät työttömyyspäivät. Koska omavastuu aika ehdotuksen mukaan otettaisiin vain kerran enimmäismaksuaikaa kohti, ehdotetaan edellä mainittu säännös poistettavaksi 26 §:n 1 momentista.

Pykälän 2 momentti vastaa voimassa olevan pykälän 3 momenttia. Yhtenäisen käytännön aikaansaamiseksi säännöksessä kuitenkin todetaan, että kysymyksessä on välittömästi työttömyyden alkamisen jälkeen alkanut työkyvyttömyys.

13 §. *Oikeus peruspäivärahaan.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat peruspäivärahan työssäoloehto koskevat muutokset kuin ansiopäivärahassa ehdotetaan 16 §:ään.

16 §. *Palkansaajan oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan.* Pykälän 1 momentti sisältää vakuutusehtoa koskevan säännöksen. Ehdotuksen mukaan työttömyyskassan jäsenenä tulisi ennen ansiopäivärahaoikeuden saamista olla nykyisen kuuden kuukauden sijasta 10 kuukautta. Vakuutusehdon täyttymistä tarkasteltaisiin siten aikaisempaan tapaan kuukausitasolla, kun työssäoloehdossa on viikkokohtainen tarkastelutapa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että työssäoloehto pidennetään nykyisestä 26 viikosta 43 viikkoon, joka vastaa 10 kuukautta. Viikolla tarkoitetaan joko kalenteriviikkoa tai seitsemän päivän peräkkäistä jaksoa, mikä vastaa nykyistä tulkintakäytäntöä. Työssäoloehdon tarkastelujakso olisi ehdotuksen mukaan entinen eli kaksi vuotta. Niin sanotusta paluuehdosta, jonka täyttämällä työttömyyspäivärahan enimmäismaksuajan laskeminen aloitetaan alusta, säädetään 26 §:n 4 momentissa.

Jotta työ kerryttäisi työssäoloehto, täytyy siitä saatavan palkan olla työehtosopimuksen mukainen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan

lisättäväksi myös säännös, jonka mukaan työssäoloehtoon kelpaavalle työlle asetetaan palkkaminimi, jollei alalla ole työehtosopimusta. Ehdotuksen mukaan kokoaikatyön palkan tulee tällöin vastata peruspäivärahan 40-kertaista määrää eli tällä hetkellä 4 720 markkaa kuukaudessa. Ehdotus vastaa myös yrittäjien ansioon suhteutetun päivärahan työssäoloehdon vähimmäistulon rajaa. Muunnettaessa kuukausipalkkaa viikkopalkaksi käyttäen jakajana lukua 21,5 on viikkopalkkaminimi nykytasolla 1 097 markkaa. Henkilön tehdessä vajaata työaikaa lain palkkaminimi suhteutetaan tehtyyn työaikaan. Jotta viikko voitaisiin lukea työssäoloehtoon, tulee sen sekä työajan että palkan osalta täyttää säädetyt edellytykset edellyttämättä kuitenkaan työsuhdetta koko viikolta. Lisäksi lakia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että sama työ voidaan lukea työssäoloehtoon vain kerran.

Voimassa olevassa laissa ei ole edellä mainittuja työaikaa ja palkkausta koskevien edellytysten ohella erityistä säännöstä siitä, minkälaisessa työssä ansiopäivärahan työssäoloehto täyttyy. Ansioon suhteutettu päiväraha on vakuutusmuotoinen päiväraha, joka valtion osuuden lisäksi rahoitetaan muussa kuin valtion palveluksessa olevien osalta työnantajan työttömyysvakuutusmaksuilla sekä kassan jäsenen jäsenmaksuilla ja kolmen viime vuoden aikana myös osittain palkansaajan työttömyysvakuutusmaksulla. Vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan työssäoloehtoon on hyväksytty vain sellainen työ, joka on kuulunut vakuutuksen piiriin, toisin sanoen työ, josta edellä mainitut maksut ja muut sosiaalivakuutusmaksut on maksettu tai pitänyt maksaa. Tästä periaatteesta todettaisiin selvyiden vuoksi 2 momentissa siten, että työssäoloehtoon kelpaa vakuutuksenalainen työ. Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten perusteella otetaan lisäksi vastavuoroisesti huomioon myös muun sopimusmaan alueella täytetyt työttömyysvakuutus- ja työskentelykaudet siten, kuin niistä on erikseen säädetty tai sovittu.

Pykälän 4 momentin mukaan työssäoloehdon tarkastelujaksoa voidaan momentissa mainituista hyväksyttävistä syistä pidentää. Tarkastelujakson pidentämiselle ehdotetaan seitsemän vuoden enimmäisaikaa, jolloin tarkastelujakso enimmillään olisi yhdeksän vuotta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi määräaikaisesti 9 momentti, jonka mukaan 2 mo-

mentissa tarkoitettuun työssäoloon voitaisiin rinnastaa enintään 16 viikon ajalta myös sellainen ajanjakso, jolta henkilö on saanut työvoimapolitiitisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea. Rinnastaminen edellyttää, että henkilö on tosiasiallisesti saanut koulutustukea.

16 a §. *Yrittäjän oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan.* Pykälän 4 momentin mukaan yrittäjien työssäoloehdossa olisi vastava tarkastelujakson pidentämisen enimmäisaika kuin 16 §:n 4 momentin mukaan palkansaajan työssäoloehdossa.

17 §. *Oikeus soviteltuun päivärahaan.* Pykälän 2 momentin mukaan oikeutta soviteltuun päivärahaan ei olisi, jos työaika pykälän 1 momentin 1 kohdan tarkoittamissa lomautuksissa viikon tarkastelujakson aikana ja pykälän 1 momentin 2—5 kohdan tarkoittamissa muissa sovitellun päivärahan piiriin kuuluvissa tilanteissa kuukauden tai neljän peräkkäisen kalenteriviikon tarkastelujakson aikana ylittää 75 % alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta.

Vastaava työaikaarajaa koskeva muutos ehdotetaan tehtäväksi 3 momenttiin periodityöntekijöiden osalta.

18 §. *Sovitellun työttömyyspäivärahan suuruus.* Sovitellun työttömyyspäivärahan suuruutta koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sovitellussa huomioon otettavilta tuloilta poistetaan suoja-osa ja sovitellussa otetaan huomioon nykyisen 80 prosentin sijasta 50 prosenttia tuloista.

19 §. *Sovitellun päivärahan kesto.* Pykälään lisättäisiin väliaikaisesti uusi 7 momentti, jonka mukaan sovitellun päivärahan enimmäismääriin ei luettaisi 1.1.—31.12.1997 maksettuja soviteltuja päivärahoja.

23 §. *Ansioon suhteutetun päivärahan suuruus.* Pykälän 3 momentissa säädetään ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevan palkan määrittämisestä. Näitä säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että päivärahan perusteena oleva palkka määritetään aina työttömyyttä välittömästi edeltäneeltä ajalta, jona työssäoloehto on täyttynyt. Kun työssäoloehto pidentyy 43 viikkoon, otetaan vakiintuneena palkkatulona huomioon palkkatulot vähintään 43 viikolta. Poikkeuksen muodostaa tilanne, jossa työn tai palkkatulon kausiluonteisuuden tai epä säännöllisyyden vuoksi päivärahan perusteena olevaa palkkaa määritettäessä käytetään vuosituloa. Jos työssäoloehtoon voidaan lakiin väliaikaisesti

lisätyn 16 §:n 9 momentin mukaisesti lukea enintään 16 viikon ajanjakso, jolta henkilö on saanut työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutustukea, palkanmäärittely suoritetaan vastaavasti lyhyemmältä ajalta.

Pykälän 3 momentin mukaan palkan määrittämisestä säädetään tarkemmin asetuksella. Nyt ehdotettu 3 momentin säännös lähtee siitä, että päivärahaa maksetaan saman suuruisena koko päivärahan enimmäismaksuajan ajan, joten voimassa olevaa asetusta työttömyyspäivärahan perusteena olevan palkan määrittämisestä muutettaisiin vastaavasti. Kun henkilö täyttää työttömyyspäiväraha-ajan aikana uudelleen työssäoloehdon, jolloin päivärahopäivien laskenta alkaa 26 §:n 4 momentin mukaisesti alusta, määritetään päivärahan perusteena oleva palkka uudelleen tästä työssäoloehdon täyttävästä työstä. Päivärahan suuruus on kuitenkin ehdotetun suojasäännöksen mukaan aina vähintään 80 prosenttia edellisestä työttömyyspäivärahasta, jota henkilölle on maksettu. Näin ollen suojasäännös tulee sovellettavaksi vain tilanteissa, joissa henkilölle on aiemmin maksettu päivärahaa. Suojasäännöstä ei myöskään sovelleta tilanteeseen, jossa henkilön työttömyyspäiväraha-oikeus on enimmäiskeston tultua täyteen, työmarkkinoilta poissaolon tai muun vakuutuksen päättymissyyn perusteella katkennut. Soviteltua päivärahaa tai muutoin vähennettyä päivärahaa saaneen henkilön osalta vertailu tehdään hänelle maksetun päivärahan perusteena olevan palkan perusteella lasketun kokonaan työttömän täysimääräiseen päivärahaan. Vertailu suoritetaan ilman lapsikorotuksia. Vertailtavissa tuloissa tehdään myös se vähennys, jota tarkoitetaan laissa työntekijäin eläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa, viimeksi 18 päivänä joulukuuta 1995 annetussa laissa (1501/95).

Eräissä tilanteissa lain tarkoittama vertailu tai jaksoitus tehdään vakiintuneeseen tai päivärahan perusteena olevaan palkkaan (5 §:n 1 momentin 13 ja 15 kohta, 18 §:n 2 momentti). Kun päiväraha on määräytynyt edellä todetun suojasäännöksen perusteella, käytetään tällaisena palkkana sitä palkkaa, joka vastaa suojasäännöksen perusteella määrättyä uutta päivärahaa.

Koska nykyisen lain 16 § 6 momentti koskee ansioon suhteutetun päivärahan suuruutta, se ehdotetaan siirrettäväksi päivärahan

suuruuden määräytymistä koskevaan 23 §:ään. Lisäksi yhdenmukaisuuden vuoksi ehdotetaan, että osa-aikatyötä tehneen osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevan henkilön päiväraha lasketaan samoin perustein kuin osa-aikaeläkettä saavan tai saaneen henkilön. Nykyisen lain mukaan osa-aikatyötä tehneen osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevan osalta päiväraha määräytyy laskennallisen kokoai-
katyön palkan pohjalta. Päivärahan suuruus määritettäisiin molemmissa tapauksissa eläkkeen alkamishetken perusteella.

26 §. *Päiväraha-ajan kesto.* Pykälän 1 momentin mukaan 500 päivän enimmäismaksuaika ei olisi enää sidottu neljään peräkkäiseen kalenterivuoteen. Lain tarkoittamiksi työpäiviksi katsotaan ne päivät, joilta työnantaja maksaa palkkaa vaikka työntekijä ei olisikaan tosiasiallisesti työssä. Momentista ehdotetaan poistettavaksi säännös omavastuun kulumisesta karenssien aikana. Tältä osin viitataan ehdotuksen 12 §:n perusteluihin.

Pykälän 2 momentissa säädetään niin sanotusta lisäpäiväoikeudesta. Ehdotuksen mukaan voidaan henkilölle, joka on täyttänyt 57 vuotta ennen 500 päivän enimmäismaksuajan täyttymistä, maksaa peruspäivärahaa tai ansioon suhteutettua päivärahaa enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana hän täyttää 60 vuotta.

Pykälän 4 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettua 500 päivän enimmäismaksuajan laskeminen aloitetaan alusta, kun henkilö on työttömyyspäiväraha-oikeuden alkamisen jälkeen täyttänyt uudelleen 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua työssäoloehdon. Tarkastelujakso tässä niin sanotussa paluuehdossa olisi siten sama kuin muussakin työssäoloehdossa. Voimassa olevan lain tulkinta on ollut epäyhtenäistä sen suhteen, missä vaiheessa enimmäismaksuajan laskeminen aloitetaan alusta. Tulkintaepäselvyyksien poistamiseksi pykälässä säädettäisiin siitä, että enimmäismaksuaika alkaa aina alusta, kun 16 §:n 2 momentin mukainen työssäoloehto on täyttynyt. Tämä edellyttää sitä, että työttömyyskassat ja kansaneläkelaitos seuraavat työssäoloehdon täyttymistä. Kun enimmäismaksuajan laskeminen aloitetaan alusta, on päivärahan perusteena oleva palkka 23 §:n mukaan määrättävä uudelleen.

28 §. *Päivärahan hakeminen.* Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös velvollisuudesta esittää päivärahan maksajalle työttömyyspäivärahan myöntämiseksi ja

maksamiseksi tarvittavat tiedot. Säännös vastaa työttömyysturvalain täytäntöönpanosta annetun asetuksen 1 §:n säännöstä. Tarvittavilla tiedoilla tarkoitetaan muun muassa päivärahan suuruuteen vaikuttavia tulotietoja.

Voimaantulosäännös. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997. Lain 13 §:n 5 momentti ja 16 §:n 9 momentti ovat tarkoitettut olemaan voimassa vuoden 1998 loppuun ja 19 §:n 7 momentti vuoden 1997 loppuun.

Lakia sovellettaisiin työttömyyspäivärahaan, joka kohdistuu lain voimaantulon jälkeiseen aikaan. Lomakorvausten jakottamista koskevaa 5 §:n 1 momentin 15 kohdan säännöstä sovellettaisiin henkilöön, jonka työsuhde on päättynyt lain tultua voimaan. Omavastuuta, työssäoloehdot ja enimmäiskesto koskevia lain 12, 13, 16, 16 a §:n sekä 26 §:n 1 momentin säännöksiä sovellettaisiin niihin henkilöihin, joiden 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaika alkaa alusta lain voimaantulon jälkeen. Lain 26 §:n 4 momenttia sovelletaan lain voimaantulosta lukien, mutta säännöstä sovellettaessa voidaan ottaa huomioon 1 päivästä maaliskuuta 1996 lähtien suoritettu työ. Lain 13 §:n 5 momenttia ja 16 §:n 9 momenttia sovelletaan lain voimaantulon jälkeiseen koulutukseen.

Niin sanottua lisäpäiväoikeutta koskevaa 26 §:n 2 momentin säännöstä sovellettaisiin siten, että lisäpäiviin on oikeus henkilöllä, joka lain voimaan tulon jälkeen täyttää 57 vuotta ennen 500 päivän enimmäismaksuajan täyttymistä. Kuitenkin ennen vuotta 1944 syntyneeseen henkilöön, jolla tämän lain voimaan tullessa on oikeus työttömyyspäivärahaan tai työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaiseen koulutukseen tai jolle vuonna 1996 on maksettu työttömyyspäivärahaa tai koulutustukea vähintään 100 päivältä, sovellettaisiin edelleen työttömyysturvalain 26 §:n 2 momenttia sellaisena, kuin se on tämän lain voimaan tullessa. Säännöstä ei kuitenkaan sovellettaisi henkilöön, jos hänellä on lain voimaan tullessa oikeus päivärahaan tai koulutustukeen 1 päivän kesäkuuta 1996 jälkeen alkaneen lomautuksen perusteella tai sanotun päivän jälkeen tapahtuneen, yli kuusi kuukautta kestäneen työsuhteen irtisanomisen perusteella.

2. Voimaantulo

Lainmuutokset ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivästä tammikuuta 1997. Ne koskevat sellaisia työttömyyspäivärahoja, jotka kohdistuvat aikaan lain voimaantulon jälkeen. Työssäoloehdot ja työttömyyspäivärahan enimmäiskesto koskevia säännöksiä sovellettaisiin niihin henkilöihin, joiden 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaika alkaa alusta lain voimaantulon jälkeen. Niin sanottua paluuehtoa koskevaa 26 §:n 4 momenttia sovelletaan lain voimaantulosta lukien, mutta säännöstä sovellettaessa voidaan ottaa huomioon 1 päivästä maaliskuuta 1996 lähtien suoritettu työ. Siten nyt voimassa olevan lain mukaisen kahdeksan kuukauden tarkastelujakson aikana tehty työ voidaan lukea hyväksi myös uudessa pidemmässä paluuehdossa ja paluuehdon voi täyttää lain voimaantulosta lukien. Ennen vuotta 1944 syntyneet, nykyisellään niin sanotussa työttömyyseläkeputkessa olevat henkilöt säilyttävät kuitenkin oikeuden saada työttömyyspäivärahaa 60 ikävuoteen saakka entisten säännösten mukaisesti. Työvoimakoulutuksen hyväksilukemista työssäoloehtoon koskevat säännökset ovat tarkoitettut väliaikaisiksi ja olemaan voimassa vuoden 1998 loppuun.

3. Säättämisjärjestys

Perusoikeusuudistuksen yhteydessä omaisuuden suojaa koskevan säännöksen sisältö säilyi entisellään, myös ansiosidonnaisten etuuksien osalta. Näin ollen työttömyyspäivärahaa koskevien muutosehdotusten kannalta on arvioitava, ovatko nyt ehdotetut työssäoloehdot, enimmäiskesto tai niin sanotun lisäpäiväoikeuden rajoitusta koskevat muutokset sellaisia, että ne edellyttäisivät ehdotetun lain käsittelemistä valtiovälivälityksen 67 §:n säättämässä perustuslain säätämisjärjestyksessä.

Työssäoloehdon ja vakuutusehdon pidentämistä ja enimmäiskesto koskevia muutoksia sovellettaisiin ehdotuksen mukaan henkilöihin, joiden työttömyyspäiväraha-oikeuden enimmäiskesto alkaa alusta lain voimaantulon jälkeen. Näin ollen muutokset eivät koske kenenkään maksussa olevaa työttömyyspäivärahaa. Myöskään työttömyysturvalain 26 §:n 2 momentin ehdotettu muutos ei koski ehdotetussa muodossaan kenenkään maksussa olevia niin sanottuja lisäpäiviä.

Sanottu säännös voimassa olevassa muodossaan takaa henkilölle, joka on täyttänyt 55 vuotta ennen 500 työttömyyspäivärahopäivän enimmäismaksuajan täyttymistä, oikeuden saada ansioon suhteutettua päivärahaa lisäksi enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana hän täyttää 60 vuotta. Kun voimaantulosäännöksen mukaan oikeus lisäpäiviin säilyisi vanhan lain mukaisena ennen vuotta 1944 syntyneillä henkilöillä, jotka lain voimaan tullessa ovat lisäpäiväoikeuden piirissä, ei tämäkään rajoitus kohdistu kenenkään maksussa olevaan työttömyyspäivärahaan. Lisäpäiväoikeutta koskevaa 26 §:n 2 momentin säännöstä ei voida tulkita siten, että lisäpäiviin olisi oikeus jo sellaisella työttömällä, joka on jäänyt työttömäksi täytettyään 53 vuotta 1 kuukautta, koska lain

kohdan tarkoittamana lisäpäiviin oikeuttavana tilanteena on pidettävä tiettyjen ikävuosien, voimassa olevassa muodossaan 55 vuoden, täyttämistä ennen enimmäiskeston täyttymistä. Edellä todetusta riippumatta voimaantulosäännöksellä on kuitenkin haluttu suojata ne, jotka tällä hetkellä ovat 53 vuotta täytettyään työttöminä työnhakijoina.

Ehdotetut työttömyyspäivärahaoikeuden muutokset eivät kohdistu hallitusmuodon 15 a §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla suojattuun perustoimeentulon turvaan. Muutokset eivät tältäkkään osin vaadi perustuslainsäätämisyjärjestystä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

kumotaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/84) 16 §:n 6 momentti, sellaisena kuin se on 22 päivänä joulukuuta 1995 annetussa laissa (1664/95),

muutetaan 12 §, 13 §:n 2 momentti, 16 §:n 1, 2 ja 4 momentti, 16 a §:n 4 momentti, 17 §:n 2 ja 3 momentti, 18 §:n 1 momentti, 23 §:n 3 momentti, 26 §:n 1, 2 ja 4 momentti sekä 28 §:n 5 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 12 § osittain muutettuna 12 päivänä heinäkuuta 1993 annetussa laissa (665/93), 13 §:n 2 momentti ja 26 §:n 2 momentti 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1541/93), 16 §:n 1 momentti, 16 a §:n 4 momentti ja 26 §:n 1 ja 4 momentti 22 päivänä joulukuuta 1994 annetussa laissa (1317/94), 17 §:n 2 ja 3 momentti 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1537/93), 18 §:n 1 momentti 28 päivänä kesäkuuta 1994 annetussa laissa (586/94), 23 §:n 3 momentti 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetussa laissa (565/93), sekä 28 §:n 5 momentti 27 päivänä helmikuuta 1987 annetussa laissa (226/87)

lisätään 5 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainituilla 27 päivänä helmikuuta 1987, 12 päivänä heinäkuuta 1993 ja 22 päivänä joulukuuta 1994 annetuilla laeilla sekä 9 päivänä helmikuuta 1990, 27 päivänä maaliskuuta 1991 ja 30 päivänä joulukuuta 1992 annetuilla laeilla (98/90, 620/91 ja 1651/92) uusi 15 kohta, 13 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 22 päivänä joulukuuta 1994 ja 30 päivänä joulukuuta 1993 annetuilla laeilla, väliaikaisesti uusi 5 momentti ja 16 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainituilla 22 päivänä joulukuuta 1994 annetuilla laeilla ja 8 päivänä elokuuta 1986 ja 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetuilla laeilla (608/86 ja 554/93), väliaikaisesti uusi 9 momentti ja 19 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa, väliaikaisesti uusi 7 momentti, seuraavasti:

5 §

Työttömyyspäiväraha-oikeuden rajoitukset

Työttömyyspäivärahaan ei ole oikeutta henkilöllä:

15) siltä ajalta, jolta hänellä on oikeus saada vuosiloma-ajan palkkaa tai jolle ajalle hänen työsuhteen päättyessä tai myöhemmin saamansa lomakorvaus voidaan jaksoittaa henkilön vakiintuneena pidettävän palkan perusteella.

rahaan 17 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen työaika-rajojen ylittymisen vuoksi.

Omapastuuuikaan luetaan ne päivät, jotka henkilö välittömästi työttömyyden alkamisen jälkeen on ollut työkyvytön saamatta siltä ajalta sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa tai muuta vastaavaa lakisääteistä korvausta taikka työnantajalta sairausajan palkkaa.

13 §

Oikeus peruspäivärahaan

12 §

Omapastuuuika

Työttömyyspäivärahaa maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa yhteensä seitsemää täyttä työpäivää vastaavan ajan enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana. Omapastuuuika asetetaan kerran 26 §:ssä tarkoitettua työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaikaa kohti. Omapastuupäiviksi ei voida lukea niitä päiviä, joilta henkilöllä ei ole oikeutta soviteltuun päivä-

Työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 24 lähinnä edellisen kuukauden aikana (tarkastelujakso) ollut 43 viikkoa sellaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vähintään 18 tuntia tai jonka työsuhteen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumissjakson aikana ollut keskimäärin vähintään 18 tuntia viikossa ja palkka työehtosopimuksen mukainen tai, jollei alalla ole työehtosopimusta, kokoaikatyön palkka vastaa vähintään peruspäivärahan 40-kertaista määrää kuukaudessa. Työ voidaan lukea työssäoloeseen vain kerran. Työssäoloehdon täyttymisessä otetaan huomioon työ, jota henki-

lö on tehnyt täytettyään 16 vuotta. Lisäksi työssäoloehtoon sovelletaan mitä 16 §:n 3—5 momentissa säädetään.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuun työssäoloaikaan voidaan rinnastaa enintään 16 viikon ajalta myös ajanjakso, jolta henkilö on saanut työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea.

4 luku

Ansioon suhteutetun päivärahan saamisen erityisedellytykset

16 §

Palkansaajan oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan

Ansioon suhteutettuun päivärahaan on oikeus työttömyyskassan jäsenenä (vakuutettu), joka on ollut vakuutettuna vähintään 10 edellistä kuukautta ja joka palkansaajakassassa vakuutettuna ollessaan on täyttänyt työssäoloehdon.

Työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 24 lähinnä edellisen kuukauden aikana (tarkastelujakso) ollut 43 viikkoa sellaisessa vakuutuksenalaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vähintään 18 tuntia tai jonka työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumisjakson aikana ollut keskimäärin vähintään 18 tuntia viikossa ja palkka työehtosopimuksen mukainen tai, jollei työalalla ole työehtosopimusta, kokoajan työn palkka vastaa vähintään peruspäivärahan 40-kertaista määrää kuukaudessa. Työ voidaan lukea työssäoloehtoon vain kerran.

Jos henkilö on sairauden, laitoshoidon, asevelvollisuuden, opintojen, lastenhoidon tai muun näihin verrattavan hyväksyttävän syyn johdosta estynyt olemasta työmarkkinoilla, voidaan 2 momentissa mainittua tarkastelujaksoa vastaavasti pidentää, kuitenkin enintään seitsemän vuotta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuun työssäoloaikaan voidaan rinnastaa enintään 16 viikon ajalta myös ajanjakso, jolta henkilö on saanut työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea.

16 a §

Yrittäjän oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan

Jos henkilö on sairauden, laitoshoidon, asevelvollisuuden, opintojen, lastenhoidon tai muun näihin verrattavan hyväksyttävän syyn johdosta estynyt olemasta työmarkkinoilla, voidaan 2 momentissa mainittua tarkastelujaksoa vastaavasti pidentää, kuitenkin enintään seitsemän vuotta.

17 §

Oikeus soviteltuun työttömyyspäivärahaan

Henkilöllä ei ole oikeutta soviteltuun työttömyyspäivärahaan, jos hänen työaikansa 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa viikon tarkastelujakson aikana ja 1 momentin 2—5 kohdissa tarkoitetuissa tapauksissa kuukauden tai neljän peräkkäisen kalenteriviikon aikana ylittää 75 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta.

Henkilöllä ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan, jos hänen työsopimuksen mukainen säännöllinen työaikansa 1 momentin 1—5 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa ylittää 75 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta tasoittumisjakson aikana.

18 §

Sovitellun työttömyyspäivärahan suuruus

Soviteltua työttömyyspäivärahaa maksetaan siten, että päiväraha ja 50 prosenttia saadusta tulosta voivat kuukaudessa tai neljän peräkkäisen kalenteriviikon aikana (sovitellujakso) yhteensä nousta määrään, joka päivärahana muutoin olisi voitu maksaa.

19 §

Sovitellun päivärahan kesto

Edellä 1 ja 2 momentissa mainittuihin enimmäismääriin ei kuitenkaan lueta vuodelta 1997 maksettuja soviteltuja päivärahoja.

23 §

Ansioon suhteutetun päivärahan suuruus

Ansioon suhteutettu päiväraha lasketaan henkilön vakiintuneen palkan pohjalta työttömyyttä välittömästi edeltäneeltä ajanjaksoilta, jona henkilö on täyttänyt 16 §:n 2 momentissa tarkoitetun työssäoloehdon. Jos työ tai siitä saatava palkkatulo on ollut kausiluonteista tai epäsäännöllistä, lasketaan ansioon suhteutettu päiväraha vuositulon kuukautta kohti lasketusta määrästä. Kun 26 §:n 4 momentissa tarkoitettu työttömyyspäivärahan enimmäismaksuajan laskeminen aloitetaan alusta, päivärahan perusteena oleva palkka määrätään uudelleen. Uusien tulotietojen perusteella määrättyvä työttömyyspäiväraha on kuitenkin vähintään peruspäivärahan suuruinen ja vähintään 80 prosenttia edellisestä työttömyyspäivärahasta, jota henkilölle on maksettu. Vertailu tehdään kuitenkin täysimääräiseen kokonaan työttömän päivärahaan. Vertailuviini päivärahoihin ei lueta 24 §:ssä tarkoitettuja lapsikorotuksia. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevan tai osa-aika-eläkettä saavan henkilön oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan määräytyy eläkkeen alkamishetkellä vallinneen tilanteen mukaisesti. Sama koskee henkilöä, joka on saanut osa-aika-eläkettä välittömästi ennen ansioon suhteutetun päivärahan saamista. Mitä edellä säädetään, koskee henkilöä, joka on ollut vuorotteluvapaakoikeilusta annetun lain (1663/95) 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulla vuorotteluvapaalla tai saanut työllisyysasetuksen (130/93) 34 a §:ssä tarkoitettua osa-aikalisää. Asetuksella säädetään tarkemmin ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevan palkan määrittämisestä.

26 §

Päivärahakauden kesto

Peruspäivärahää ja ansioon suhteutettua päivärahää maksetaan yhteensä enintään 500 työttömyyspäivältä. Edellä mainittuun enimmäismäärään luetaan myös sellaiset työttömyyspäivät, joilta henkilölle on maksettu työttömyyssetuutta sellaisessa valtiossa, jonka kanssa Suomella on työttömyysturvaa koskeva sopimus. Työ-, omavastuu-, työttömyyspäiväraha- ja korvauspäivien lukumäärä kunakin kalenteriviikkona saa olla yhteensä enintään viisi. Viiden päivän enimmäismää-

rää laskettaessa korvauspäivinä pidetään myös niitä päiviä, joina henkilö saa työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty enimmäismäärästä, voidaan henkilölle, joka on täyttänyt 57 vuotta ennen enimmäisajan täyttymistä, maksaa peruspäivärahää tai ansioon suhteutettua päivärahää lisäksi enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana hän täyttää 60 vuotta.

28 §

Päivärahan hakeminen

Työttömyyspäivärahan hakija on velvollinen ilmoittamaan sosiaalivakuutuslaitokseen tai työttömyyskassalle työttömyyspäivärahan myöntämiseksi ja maksamiseksi tarvittavat tiedot. Työttömyyspäiväraha maksetaan päivärahaoikeuden syntymisestä lukien, ei kuitenkaan ilman erityisen painavaa syytä pitemmältä kuin kolmen kuukauden ajalta ennen päivärahan hakemista.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997. Lain 13 §:n 5 momentti ja 16 §:n 9 momentti ovat voimassa vuoden 1998 loppuun ja lain 19 §:n 7 momentti vuoden 1997 loppuun.

Lakia sovelletaan työttömyyspäivärahaan, joka kohdistuu lain voimaantulon jälkeiseen aikaan. Lain 5 §:n 1 momentin 15 kohtaa sovelletaan henkilöön, jonka työsuhde on päättynyt lain tultua voimaan. Lain 12, 13, 16, 16 a §:n sekä 26 §:n 1 momentin säännöksiä sovelletaan niihin henkilöihin, joiden 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaika alkaa alusta lain voimaantulon jälkeen. Lain 26 §:n 4 momenttia sovelletaan lain voimaantuloa lukien, mutta säännöstä sovellettaessa voidaan ottaa huomioon 1 päivästä maaliskuuta 1996 lähtien suoritettu työ. Lain 13

§:n 5 momenttia ja 16 §:n 9 momenttia sovelletaan lain voimaantulon jälkeiseen koulutukseen. Ennen vuotta 1944 syntyneeseen henkilöön, jolla tämän lain voimaan tullessa on oikeus työttömyyspäivärahaan tai työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaiseen koulutustukeen tai jolle vuonna 1996 on maksettu työttömyyspäivärahaa tai koulutustukea vähintään 100 päi-

vältä, sovelletaan kuitenkin edelleen työttömyysturvalain 26 §:n 2 momenttia sellaisena, kuin se on tämän lain voimaan tullessa. Säännöstä ei kuitenkaan sovelleta henkilöön, jos hänellä on lain voimaan tullessa oikeus päivärahaan tai koulutustukeen 1 päivän kestäkuuta 1996 jälkeen alkaneen lomautuksen perusteella tai sanotun päivän jälkeen tapahtuneen irtisanoutumisen tai yli kuusi kuukautta kestäneen työsuhteen irtisanomisen perusteella.

Helsingissä 10 päivänä toukokuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Sosiaali- ja terveysministeri *Sinikka Mönkäre*

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

kumotaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/84) 16 §:n 6 momentti, sellaisena kuin se on 22 päivänä joulukuuta 1995 annetussa laissa (1664/95),

muutetaan 12 §, 13 §:n 2 momentti, 16 §:n 1, 2 ja 4 momentti, 16 a §:n 4 momentti, 17 §:n 2 ja 3 momentti, 18 §:n 1 momentti, 23 §:n 3 momentti, 26 §:n 1, 2 ja 4 momentti sekä 28 §:n 5 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 12 § osittain muutettuna 12 päivänä heinäkuuta 1993 annetussa laissa (665/93), 13 §:n 2 momentti ja 26 §:n 2 momentti 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1541/93), 16 §:n 1 momentti, 16 a §:n 4 momentti ja 26 §:n 1 ja 4 momentti 22 päivänä joulukuuta 1994 annetussa laissa (1317/94), 17 §:n 2 ja 3 momentti 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1537/93), 18 §:n 1 momentti 28 päivänä kesäkuuta 1994 annetussa laissa (586/94), 23 §:n 3 momentti 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetussa laissa (565/93), sekä 28 §:n 5 momentti 27 päivänä helmikuuta 1987 annetussa laissa (226/87)

lisätään 5 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainituilla 27 päivänä helmikuuta 1987, 12 päivänä heinäkuuta 1993 ja 22 päivänä joulukuuta 1994 annetuilla laeilla sekä 9 päivänä helmikuuta 1990, 27 päivänä maaliskuuta 1991 ja 30 päivänä joulukuuta 1992 annetuilla laeilla (98/90, 620/91 ja 1651/92) uusi 15 kohta, 13 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 22 päivänä joulukuuta 1994 ja 30 päivänä joulukuuta 1993 annetuilla laeilla, väliaikaisesti uusi 5 momentti ja 16 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainituilla 22 päivänä joulukuuta 1994 annetuilla laeilla ja 8 päivänä elokuuta 1986 ja 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetuilla laeilla (608/86 ja 554/93), väliaikaisesti uusi 9 momentti ja 19 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa, väliaikaisesti uusi 7 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Työttömyyspäiväraha-oikeuden rajoitukset

Työttömyyspäivärahaan ei ole oikeutta henkilöllä:

15) siltä ajalta, jolta hänellä on oikeus saada vuosiloma-ajan palkkaa tai jolle ajalle hänen työsuhteen päättyessä tai myöhemmin saamansa lomakorvaus voidaan jaksoittaa henkilön vakiintuneena pidettävän palkan perusteella.

12 §

Omapastuu-aika

Työttömyyspäivärahaa maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työn-

12 §

Omapastuu-aika

Työttömyyspäivärahaa maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työn-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

hakijana työvoimatoimistossa yhteensä viisi työpäivää enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana. Tältä viiden päivän omavastuujalta ei makseta päivärahaa.

hakijana työvoimatoimistossa yhteensä seitsemää täyttä työpäivää vastaavan ajan enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana. Omavastuuajaksi asetetaan kerran 26 §:ssä tarkoitettua työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaikaa kohti. Omavastuupäiviksi ei voida lukea niitä päiviä, joilta henkilöllä ei ole oikeutta soviteltuun päivärahaan 17 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen työaikarajojen ylittymisen vuoksi.

Omavastuuajaksi katsotaan hankituksi myös, kun lyhennettyä työviikkoa tai osa-aikatyötä tekevän työntekijän 17—19 §:ssä tarkoitettua työttömyysaikaa on kertynyt yhteensä viittä työttömyyspäivää vastaava aika.

Omavastuuajaksi luetaan myös ne päivät, jotka henkilö työttömyyden alkamisen jälkeen on ollut työkyvytön saamatta siltä ajalta sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa tai muuta vastaavaa lakisääteistä korvausta taikka työnantajalta sairausajan palkkaa.

Omavastuuajaksi luetaan ne päivät, jotka henkilö välittömästi työttömyyden alkamisen jälkeen on ollut työkyvytön saamatta siltä ajalta sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa tai muuta vastaavaa lakisääteistä korvausta taikka työnantajalta sairausajan palkkaa.

Omavastuuajaksi on voimassa sen kalenterivuoden loppuun, jona se on kokonaan hankittu. Alkavan kalenterivuoden aikana uutta omavastuuajaksi ei edellytetä:

- 1) niin kauan kuin henkilö yhdenjaksoisesti on edelleen työttömänä ja saa työttömyyspäivärahaa;
- 2) kun omavastuuajaksi ajoittuu kahdelle kalenterivuodelle;
- 3) kun omavastuuajaksi on kalenterivuoden päättyessä täyttynyt ilman, että työttömyyspäivärahan maksu vielä on alkanut;
- 4) kun oikeus työttömyyspäivärahaan alkaa uudelleen 14 päivän kuluessa edellisen työttömyyspäivärahaoikeuden päättymisestä; tai
- 5) kun henkilö on saanut työvoimapolitiikasta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea tai 5 §:n 1 momentin 12 kohdassa tarkoitettua etuutta ja palaa uudelleen työttömäksi työnhakijaksi 14 päivän kuluessa edellä tarkoitetun etuuden päättymisen jälkeen.

13 §

Oikeus peruspäivärahaan

Työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 24 lähinnä edellisen kuukauden aikana ollut 26 viikkoa (tarkastelujakso) sellaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vä-

Työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 24 lähinnä edellisen kuukauden aikana (tarkastelujakso) ollut 43 viikkoa sellaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vä-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

hintään 18 tuntia tai jonka työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumisjakson aikana ollut keskimäärin vähintään 18 tuntia viikossa ja palkka työehtosopimuksen mukainen tai, jollei työalalla ole työehtosopimusta, paikkakunnalla maksettavan käyvän palkan mukainen. Työssäoloehdon täyttymisessä otetaan huomioon työ, jota henkilö on tehnyt täytettyään 16 vuotta. Lisäksi työssäoloehdosta sovelletaan mitä 16 §:n 3—5 momentissa säädetään.

hintään 18 tuntia tai jonka työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumisjakson aikana ollut keskimäärin vähintään 18 tuntia viikossa ja palkka työehtosopimuksen mukainen tai, jollei alalla ole työehtosopimusta, *kokoaikatyön palkka vastaa vähintään peruspäivärahan 40-kertaista määrää kuukaudessa. Työ voidaan lukea työssäoloehdosta vain kerran.* Työssäoloehdon täyttymisessä otetaan huomioon työ, jota henkilö on tehnyt täytettyään 16 vuotta. Lisäksi työssäoloehdosta sovelletaan mitä 16 §:n 3—5 momentissa säädetään.

4 luku

Ansioon suhteutetun päivärahan saamisen erityisedellytykset

16 §

Palkansaajan oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan

Ansioon suhteutettuun päivärahaan on oikeus työttömyyskassan jäsenellä (vakuutettu), joka on ollut vakuutettuna vähintään kuusi edellistä kuukautta ja joka palkansaajakassassa vakuutettuna ollessaan on täyttänyt työssäoloehdon.

Työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 24 lähinnä edellisen kuukauden aikana (tarkastelujakso) ollut 26 viikkoa sellaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vähintään 18 tuntia tai jonka työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumisjakson aikana ollut keskimäärin vähintään 18 tuntia viikossa ja palkka työehtosopimuksen mukainen tai, jollei työalalla ole työehtosopimusta, paikkakunnalla maksettavan käyvän palkan mukainen.

Jos henkilö on sairauden, laitoshoidon, asevelvollisuuden, opintojen, lastenhoidon tai muun näihin verrattavan hyväksyttävän

4 luku

Ansioon suhteutetun päivärahan saamisen erityisedellytykset

16 §

Palkansaajan oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan

Ansioon suhteutettuun päivärahaan on oikeus työttömyyskassan jäsenellä (vakuutettu), joka on ollut vakuutettuna vähintään 10 edellistä kuukautta ja joka palkansaajakassassa vakuutettuna ollessaan on täyttänyt työssäoloehdon.

Työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 24 lähinnä edellisen kuukauden aikana (tarkastelujakso) ollut 43 viikkoa sellaisessa *vakuutusena* sellaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vähintään 18 tuntia tai jonka työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumisjakson aikana ollut keskimäärin vähintään 18 tuntia viikossa ja palkka työehtosopimuksen mukainen tai, jollei työalalla ole työehtosopimusta, *kokoaikatyön palkka vastaa vähintään peruspäivärahan 40-kertaista määrää kuukaudessa. Työ voidaan lukea työssäoloehdosta vain kerran.*

Jos henkilö on sairauden, laitoshoidon, asevelvollisuuden, opintojen, lastenhoidon tai muun näihin verrattavan hyväksyttävän

Voimassa oleva laki

syyn johdosta estynyt olemasta työmarkkinoilla, voidaan 2 momentissa mainittua tarkastelujaksoa vastaavasti pidentää.

Osa-aikaeläkettä saavan henkilön oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan määräytyy osa-aikaeläkkeen alkamishetkellä vallinneen tilanteen mukaisesti. Sama koskee henkilöä, joka on saanut osa-aikaeläkettä välittömästi ennen ansioon suhteutetun päivärahan saamista. Mitä edellä säädetään koskee myös henkilöä, joka on vuorotteluvapaakeilusta annetun lain (1663/95) 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulla vuorotteluvapaalla.

Ehdotus

syyn johdosta estynyt olemasta työmarkkinoilla, voidaan 2 momentissa mainittua tarkastelujaksoa vastaavasti pidentää, *kuitenkin enintään seitsemän vuotta.*

(6 mom. kumotaan)

Edellä 2 momentissa tarkoitettuun työssäoloaikaan voidaan rinnastaa enintään 16 viikon ajalta myös ajanjakso, jolta henkilö on saanut työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea.

16 a §

Yrittäjän oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan

Jos henkilö on sairauden, laitoshoidon, asevelvollisuuden, opintojen, lastenhoidon tai muun näihin verrattavan hyväksyttävän syyn johdosta estynyt olemasta työmarkkinoilla, voidaan 2 momentissa mainittua tarkastelujaksoa vastaavasti pidentää.

Jos henkilö on sairauden, laitoshoidon, asevelvollisuuden, opintojen, lastenhoidon tai muun näihin verrattavan hyväksyttävän syyn johdosta estynyt olemasta työmarkkinoilla, voidaan 2 momentissa mainittua tarkastelujaksoa vastaavasti pidentää, *kuitenkin enintään seitsemän vuotta.*

17 §

Oikeus soviteltuun työttömyyspäivärahaan

Henkilöllä ei ole oikeutta soviteltuun työttömyyspäivärahaan, jos hänen työaikansa 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa viikon tarkastelujakson aikana ja 1 momentin 2—5 kohdissa tarkoitetuissa tapauksissa kuukauden tarkastelujakson aikana ylittää neljä viidesosaa alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta.

Henkilöllä ei ole oikeutta soviteltuun työttömyyspäivärahaan, jos hänen työaikansa 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa viikon tarkastelujakson aikana ja 1 momentin 2—5 kohdissa tarkoitetuissa tapauksissa kuukauden tai neljän peräkkäisen kalenteriviikon aikana ylittää 75 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta.

Voimassa oleva laki

Työntekijällä ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan, jos hänen työsopimuksen mukainen säännöllinen työaikansa 1 momentin 1—5 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa ylittää neljä viidesosaa alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta tasoittumisjakson aikana.

18 §

Sovittelun työttömyyspäivärahan suuruus

Soviteltua työttömyyspäivärahaa maksetaan siten, että päiväraha ja 80 prosenttia saadun tulon siitä osasta, joka ylittää 750 markkaa (suojaosa), voivat kuukaudessa yhteensä nousta määrään, joka päivärahana muutoin olisi voitu maksaa. Sovittelujaksona voidaan käyttää myös neljää peräkkäistä kalenteriviikkoa, jolloin suojaosa on sovittelujaksoa vastaava osuus täyden suojaosan määrästä.

19 §

Sovittelun päivärahan kesto

Edellä 1 ja 2 momentissa mainittuihin enimmäismääriin ei kuitenkaan lueta vuodelta 1996 maksettuja soviteltuja päivärahoja.

23 §

Ansioon suhteutetun päivärahan suuruus

Ansioon suhteutettu päiväraha lasketaan henkilön vakiintuneen palkan pohjalta tai, mikäli palkkatulo on ollut kausiluontoista tai epäsäännöllistä, vuositulon kuukautta kohti lasketusta määrästä. Osa-aikatyötä tehneen osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevan henkilön päiväraha lasketaan kuitenkin henkilön tekemän työn laskennallisen kokoaikatyön palkan pohjalta. Asetuksella säädetään tarkemmin ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevan palkan määrittämisestä.

Ehdotus

Henkilöllä ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan, jos hänen työsopimuksen mukainen säännöllinen työaikansa 1 momentin 1—5 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa ylittää 75 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta tasoittumisjakson aikana.

18 §

Sovittelun työttömyyspäivärahan suuruus

Soviteltua työttömyyspäivärahaa maksetaan siten, että päiväraha ja 50 prosenttia saadusta tulosta voivat kuukaudessa tai neljän peräkkäisen kalenteriviikon aikana (sovittelujakso) yhteensä nousta määrään, joka päivärahana muutoin olisi voitu maksaa.

19 §

Sovittelun päivärahan kesto

Edellä 1 ja 2 momentissa mainittuihin enimmäismääriin ei kuitenkaan lueta vuodelta 1997 maksettuja soviteltuja päivärahoja.

Ansioon suhteutettu päiväraha lasketaan henkilön vakiintuneen palkan pohjalta työttömyyttä välittömästi edeltäneeltä ajanjaksolta, jona henkilö on täyttänyt 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua työssäoloa. Jos työ tai siitä saatava palkkatulo on ollut kausiluontoista tai epäsäännöllistä, lasketaan ansioon suhteutettu päiväraha vuositulon kuukautta kohti lasketusta määrästä. Kun 26 §:n 4 momentissa tarkoitettu työttömyyspäivärahan enimmäismaksuajan laskeminen aloitetaan alusta, päivärahan perusteena oleva palkka määrätään uudelleen. Uusien tulotietojen perusteella määräytyvä työttömyyspäiväraha.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

väraha on kuitenkin vähintään peruspäivärahan suuruinen ja vähintään 80 prosenttia edellisestä työttömyyspäivärahasta, jota henkilölle on maksettu. Vertailu tehdään kuitenkin täysimääräiseen kokonaan työttömän päivärahaan. Vertailtaviin päivärahoihin ei lueta 24 §:ssä tarkoitettuja lapsikorotuksia. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevan tai osa-aikaeläkettä saavan henkilön oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan määräytyy eläkkeen alkamishetkellä vallinneen tilanteen mukaisesti. Sama koskee henkilöä, joka on saanut osa-aikaeläkettä välittömästi ennen ansioon suhteutetun päivärahan saamista. Mitä edellä säädetään, koskee henkilöä, joka on ollut vuorotteluvapaakokeilusta annetun lain (1663/95) 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulla vuorotteluvapaalla tai saanut työllisyysasetuksen (130/93) 34 a §:ssä tarkoitettua osa-aikalisää. Asetuksella säädetään tarkemmin ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevan palkan määrittämisestä.

26 §

Päivärahakauden kesto

Peruspäivärahaa ja ansioon suhteutettua päivärahaa maksetaan yhteensä enintään 500 työttömyyspäivältä neljän peräkkäisen kalenterivuoden aikana. Edellä mainittuun enimmäismäärään luetaan myös sellaiset työttömyyspäivät, joilta henkilölle on maksettu työttömyysetuutta sellaisessa valtiossa, jonka kanssa Suomella on työttömyysturvaa koskeva sopimus. Työ-, omavastuu- ja korvauspäivien lukumäärä kunakin kalenteriviikkona saa olla yhteensä enintään viisi. Viiden päivän enimmäismäärää laskettaessa korvauspäivinä pidetään myös niitä päiviä, joina henkilö saa työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea. Omavastuupäiviksi katsotaan myös 7 §:n 1 momentin, 8 §:n sekä 9 §:n 1 ja 4 momentin mukaisiin määräaikoihin sisältyvät työttömyyspäivät.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty neljän peräkkäisen kalenterivuoden aikana maksettavasta enimmäismäärästä, voidaan henkilölle, joka on täyttänyt 55 vuotta ennen enimmäisajan täyttymistä, maksaa peruspäivärahaa tai ansioon suhteutettua päivärahaa lisäksi enintään sen kalenterikuukau-

26 §

Päivärahakauden kesto

Peruspäivärahaa ja ansioon suhteutettua päivärahaa maksetaan yhteensä enintään 500 työttömyyspäivältä. Edellä mainittuun enimmäismäärään luetaan myös sellaiset työttömyyspäivät, joilta henkilölle on maksettu työttömyysetuutta sellaisessa valtiossa, jonka kanssa Suomella on työttömyysturvaa koskeva sopimus. Työ-, omavastuu-, työttömyyspäiväraha- ja korvauspäivien lukumäärä kunakin kalenteriviikkona saa olla yhteensä enintään viisi. Viiden päivän enimmäismäärää laskettaessa korvauspäivinä pidetään myös niitä päiviä, joina henkilö saa työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty enimmäismäärästä, voidaan henkilölle, joka on täyttänyt 57 vuotta ennen enimmäisajan täyttymistä, maksaa peruspäivärahaa tai ansioon suhteutettua päivärahaa lisäksi enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana hän täyttää 60 vuotta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

den loppuun, jonka aikana hän täyttää 60 vuotta.

Jos henkilö 1 momentissa tarkoitetun neljän vuoden ajan kuluessa on täyttänyt päivärahan saamisen edellytyksenä olevan työssäoloehdon kahdeksan kuukauden tarkastelujakson aikana, aloitetaan 1 momentissa tarkoitetun neljään peräkkäiseen kalenterivuoteen sisältyvän 500 päivän laskeminen alusta, kun henkilö uudelleen alkaa saada päivärahaa. Samoin menetellään, jos 1 a §:ssä tarkoitettu henkilö on täyttänyt 16 a §:n 2 momentissa tarkoitetun työssäoloehdon yhdenjaksoisesti.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun enimmäissajan laskeminen aloitetaan alusta, kun henkilö työttömyyspäiväraha-oikeuden alkamisen jälkeen on täyttänyt 16 §:n 2 momentissa tarkoitetun työssäoloehdon. Samoin menetellään, jos 1 a §:ssä tarkoitettu henkilö on täyttänyt 16 a §:n 2 momentissa tarkoitetun työssäoloehdon yhdenjaksoisesti.

28 §
Päivärahan hakeminen

Työttömyyspäiväraha maksetaan päiväraha-oikeuden syntymisestä lukien, ei kuitenkaan ilman erityisen painavaa syytä pitemmältä kuin kolmen kuukauden ajalta ennen päivärahan hakemista.

Työttömyyspäivärahan hakija on velvollinen ilmoittamaan sosiaalivakuutuslaitokselle tai työttömyyskassalle työttömyyspäivärahan myöntämiseksi ja maksamiseksi tarvittavat tiedot. Työttömyyspäiväraha maksetaan päiväraha-oikeuden syntymisestä lukien, ei kuitenkaan ilman erityisen painavaa syytä pitemmältä kuin kolmen kuukauden ajalta ennen päivärahan hakemista.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1997. Lain 13 §:n 5 momentti ja 16 §:n 9 momentti ovat voimassa vuoden 1998 loppuun ja lain 19 §:n 7 momentti vuoden 1997 loppuun.

Lakia sovelletaan työttömyyspäivärahaan, joka kohdistuu lain voimaantulon jälkeiseen aikaan. Lain 5 §:n 1 momentin 15 kohtaa sovelletaan henkilöön, jonka työsuhde on päättynyt lain tultua voimaan. Lain 12, 13, 16, 16 a §:n sekä 26 §:n 1 momentin säännöksiä sovelletaan niihin henkilöihin, joiden 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaika alkaa alusta lain voimaantulon jälkeen. Lain 26 §:n 4 momenttia sovelletaan lain voimaantulosta lukien, mutta säännöstä sovellettaessa voidaan ottaa huomioon 1 päivästä maaliskuuta 1996 lähtien suoritettu työ. Lain 13 §:n 5 momenttia ja 16 §:n 9 momenttia

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

sovelletaan lain voimaantulon jälkeiseen koulutukseen. Ennen vuotta 1944 syntyneeseen henkilöön, jolla tämän lain voimaan tullessa on oikeus työttömyyspäivärahaan tai työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaiseen koulutustukeen tai jolle vuonna 1996 on maksettu työttömyyspäivärahaa tai koulutustukea vähintään 100 päivältä, sovelletaan kuitenkin edelleen työttömyysturvalain 26 §:n 2 momenttia sellaisena, kuin se on tämän lain voimaan tullessa. Säännöstä ei kuitenkaan sovelleta henkilöön, jos hänellä on lain voimaan tullessa oikeus päivärahaan tai koulutustukeen 1 päivän kesäkuuta 1996 jälkeen alkaneen lomautuksen perusteella tai sanotun päivän jälkeen tapahtuneen irtisanoutumisen tai yli kuusi kuukautta kestäneen työsuhteen irtisanomisen perusteella.
